

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Rebeka Fišerová

Rodinná mediace v České republice

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 10. června 2023

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 150 184 znaků včetně mezer.

V Jičíně dne 10. června 2023

Rebeka Fišerová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí práce prof. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za ochotu vést mou diplomovou práci, za její čas, pomoc a cenné rady, jež mi při psaní této diplomové práce pomohly. Dále bych chtěla poděkovat celé rodině, a především svému manželovi, za jejich čas, trpělivost a obrovskou podporu, které mi umožnily tuto práci napsat.

Obsah

Úvod	6
1. Mediace jako jedna z alternativních metod řešení sporů	7
2. Základní vymezení mediace	9
2.1. Pojem mediace	9
2.2. Konflikt jako předmět mediace	12
2.3. Role a osoba mediátora	13
2.3.1. Osoba mediátora	13
2.4. Průběh mediace	15
2.5. Právní rámec mediace v netrestní oblasti	19
2.5.1. Právní rámec mediace v netrestní oblasti v České republice	19
2.5.2. Právní rámec mediace v netrestní oblasti v Evropské unii	20
2.5.3. Právní rámec mezinárodní mediace v netrestní oblasti.....	21
3. Rodinná mediace jako specializovaná oblast v rámci mediace	24
3.1. Pojem rodinná mediace	24
3.2. Předmět rodinné mediace	24
3.3. Cíle rodinné mediace	25
3.4. Přístupy k rodinné mediaci	26
3.5. Subjekty rodinné mediace	27
3.5.1. Strany sporu.....	27
3.5.2. Nezletilé osoby	28
3.5.3. Právní zástupci stran	30
3.5.4. Rodinný mediátor	30
3.6. Specifika rodinné mediace	31
4. Komparace rodinné mediace a soudních sporů z rodinného práva	33
4.1. Svěření dítěte do péče	34
4.1.1. Institut svěření dítěte do péče	34
4.1.2. Právní rámec institutu svěření dítěte do péče.....	36
4.1.3. Zahájení řízení	36
4.1.4. Průběh řízení.....	39
4.1.5. Průměrná délka řízení	41
4.1.6. Finanční náročnost řízení	45
4.1.7. Výkon rozhodnutí	50
4.1.8. Dílčí závěr	50
4.2. Vypořádání společného jmění manželů	51
4.2.1. Institut vypořádání společného jmění manželů.....	51

4.2.2.	Právní rámec institutu vypořádání společného jmění manželů	52
4.2.3.	Zahájení řízení	52
4.2.4.	Průběh řízení.....	54
4.2.5.	Průměrná délka řízení	55
4.2.6.	Finanční náročnost řízení	58
4.2.7.	Výkon rozhodnutí	61
4.2.8.	Dílčí závěr	62
4.3.	Výživné na nezletilé a zletilé dítě	62
4.3.1.	Institut výživného na nezletilé a zletilé dítě.....	62
4.3.2.	Právní rámec institutu výživného na nezletilé a zletilé dítě.....	63
4.3.3.	Zahájení řízení	63
4.3.4.	Průběh řízení.....	65
4.3.5.	Průměrná délka řízení	66
4.3.6.	Finanční náročnost řízení	69
4.3.7.	Výkon rozhodnutí	72
4.3.8.	Dílčí závěr	73
4.4.	Výsledek komparace rodinné mediace a soudních sporů z rodinného práva. 73	
5.	Závěr	77
	Seznam použitých zdrojů	79
	Příloha I	86
	Příloha II.....	88

Úvod

Mediace je v České republice relativně novým právním institutem, jenž si stále hledá své místo. Má se za to, že mediace má potenciál nabídnout svým účastníkům výhodné a efektivní řešení sporů a zároveň tak pomoci odbřemenění soudů. Skutečnost v České republice je však zatím odlišná, k užívání mediace nedochází v takovém rozsahu, jak bylo předpokládáno, a proto nedochází k naplnění základního předpokladu, tedy odbřemenění soudů. Mediace je tak stále předmětem zkoumání a mnohých debat.

Odborná literatura, jež se mediací zabývá, uvádí její výhody, mezi které řadí především nižší časové a finanční náklady mediace oproti soudnímu řízení a dále větší neformálnost mediačního procesu. Ve své diplomové práci bych tyto předpokládané výhody chtěla ověřit a zjistit, zda mediace opravdu může být efektivnější variantou oproti soudnímu řízení. K ověření použiji metodu komparace soudního řízení a mediace. Pro komparativní studii jsem si vybrala oblast rodinného práva, v němž spatřuji největší potenciál mediace.

V úvodu této diplomové práce nejprve představím institut mediace, jenž se, na rozdíl od soudního řízení, doposud nedostal do povědomí široké veřejnosti. Konkrétně se zaměřím na institut mediace jakožto na alternativní metodu řešení sporů. Cílem je představit mediaci, celý mediační proces a její zakotvení v českém právním řádu, jakož i v právu Evropské unie a právu mezinárodním. Následně přistoupím k přiblížení oblasti rodinné mediace, jakožto jediné zákonem specializované oblasti mediace. Čtenář bude seznámen se specifiky rodinné mediace, jejím předmětem a jejími hlavními cíli.

Hlavní část této diplomové práce je věnována samotné komparaci soudního řízení a mediace. Pro komparaci byly vybrány tři instituty rodinného práva, jež bývají častým předmětem soudních i mediačních sporů, a to svěřením dítěte do péče, vypořádání společného jmění manželů a stanovení výživného na nezletilé a zletilé dítě. U každého institutu je porovnán proces zahájení řízení a jejich průběh, průměrná délka řízení v dané věci, finanční náročnost řízení a případná vykonatelnost výsledného řešení.

Výsledkem mé diplomové práce by mělo být zodpovězení otázky, zda mediace je či není výhodnější a efektivnější cestou řešení rodinněprávních sporů.

1. Mediace jako jedna z alternativních metod řešení sporů

Každý jedinec vstupuje neustále do řady právních vztahů, v nichž vznikají vzájemná práva a povinnosti, které nejsou vždy dobrovolně plněny. V takových případech nabízí právo, potažmo stát, ochranu primárně skrze soudní řízení. Vedle tohoto, právem privilegovaného, způsobu řešení sporů však existují i jiné možnosti, jež jsou souhrnně označovány jako alternativní metody řešení sporů z anglického alternative dispute resolution (ADR).

Slovo alternativa je definičním znakem těchto metod, jež spojuje právě jejich vymezení se vůči tradičnímu soudnímu řízení před subjekty veřejné moci. Takto široké vymezení alternativních metod řešení sporů s sebou nese značnou diferenciaci jednotlivých institutů. Ty se liší mírou formálnosti jednotlivých metod, možností ovlivnění průběhu a výsledku řešení, mírou důvěrnosti procesu i důrazem na snahu o budoucí ne/zachování vzájemných dobrých vztahů.¹ I přesto je však možné nalézt základní společné charakteristické znaky, jež jsou v nižší či vyšší míře vlastní všem alternativním metodám. Jsou jimi dobrovolnost, neformálnost, přímá účast a komunikace mezi stranami, důvěrnost, nestrannost, nezávaznost.² Z těchto znaků lze definovat výhody, jež alternativní metody řešení sporů vůči soudnímu řízení mají a jež je činí atraktivními při volbě vhodného způsobu řešení. ADR jsou obecně ve srovnání se soudním řízením méně nákladné, díky vyšší míře neformálnosti jsou rychlejší, kladou vyšší důraz na budoucí zachování dobrých vztahů, nabízí vyšší míru účasti na řízení a v neposlední řadě umožňují ve vyšší míře zachování důvěrných informací.

Na tom, které instituty je pod pojem alternativní metody řešení sporů možné zařadit, nepadá shoda, proto nelze nalézt jeden konkrétní taxativní výčet, jenž by zastávaly veškeré odborné publikace. Vysokoškolská učebnice *Civilní právo procesní*³ sem řadí metodu opětovného vyjednávání, dále předarbitrážní urovnávací metody, mezi něž řadí metodu smírčí

¹ POTOČKOVÁ, Dana. Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem. Praha: Alfom, 2013. ISBN 978-80-87785-00-3, s. 41.

² HOLÁ, Lenka a Miluše HRNČIŘÍKOVÁ. Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-246-2, s. 22–23

³ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1, s. 578–588

skupiny, expertního zásahu a předarbitrážního řízení před rozhodčím, dále mediace, za jejíž specifický druh považuje conciliaci, následně rozhodčí řízení, miniproces a konečně metody smíšené, jež jsou spojením několika výše uvedených, typicky mediace – arbitráž. Jiné publikace nabízí výčty mírně odlišné, avšak mediace, na niž se tato práce zaměřuje, je mezi ADR řazena vždy bez výjimky.

2. Základní vymezení mediace

2.1. Pojem mediace

Mediace je společně s rozhodčím řízením a konciliací jednou z tradičních metod alternativního řešení sporů.⁴

Vysvětlení pojmu se ukrývá již v samotném názvu mediace, odvozeném z latinského slova *medius*, jež znamená prostřední, střední, ale též nestranný, nerozhodný a neurčitý.⁵ Mediaci lze tedy chápat jako způsob řešení konfliktu za pomoci nestranné třetí osoby, která účastníkům napomáhá nalézt vzájemně přijatelné řešení sporu.⁶ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci pak mediaci definuje jako „*postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody*“⁷.

Z výše zmíněného můžeme vyčíst pojmové znaky mediace, jimiž jsou:

1. Dobrovolnost – v případě vzniku sporu mají jeho účastníci při vzájemné shodě možnost přistoupit k jeho řešení formou mediace. Toto prvotní rozhodnutí musí být dobrovolné, stejně jako musí být dobrovolné celé podstoupení mediačního procesu, jenž může být kdykoliv přerušen či ukončen a nahrazen jinou formou alternativního řešení sporu, případně soudním řízením. Jedná se o znak pro mediaci zcela klíčový, jelikož dobrovolná shoda na výběru metody může být vnímána jako první krok vyjednávání a predestinuje ochotu stran ke smírnému řešení. Jistým zásahem do tohoto principu je § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, jenž dává předsedovi senátu možnost nařídit první setkání s mediátorem, a to i bez souhlasu účastníků. Nařízené

⁴ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1, s. 571.

⁵ HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 50.

⁶ POTOČKOVÁ, Dana. Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem. Praha: Alfom, 2013. ISBN 978-80-87785-00-3, s. 42.

⁷ § 2 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

setkání má však sloužit pouze k seznámení účastníků s institutem mediace, přičemž následné rozhodnutí, zdali ji chtějí využít či nikoli, je opět pouze na nich samotných.

2. Účast jednoho nebo více mediátorů – esenciálním znakem mediace je účast osoby mediátora, jakožto odborníka na efektivní vyjednávání.⁸ Jeho role spočívá ve zprostředkování komunikace mezi účastníky, čímž jim napomáhá k nalezení společného řešení. On sám je však osobou nestrannou a neutrální, a to jak ve vztahu ke klientům, tak k předmětu sporu, ke způsobu řešení konfliktu i k jeho řešení konečnému. Nezastává proto zájmy jednotlivých klientů, nepodílí se na nalézání možných řešení, ani jejich vhodnost nehodnotí. Odpovídá pouze za proces mediace, odpovědnost za výsledek přenechává na účastnících sporu.
3. Aktivní role účastníků – mediace opouští roli účastníků, jakožto pasivních subjektů, o jejichž budoucnosti je autoritativně rozhodováno třetí osobou, a naopak účastníky řízení staví do role aktivní, v níž právě oni sami musí nacházet řešení předestřených sporů a nést za ně odpovědnost. Skutečnost, že účastníci mají možnost sami učinit rozhodnutí o svých záležitostech, vede k vyšší míře dobrovolného naplňování výsledné dohody.
4. Uzavření mediační dohody – cílem a smyslem mediace je uspokojit obě strany konfliktu jeho vyřešením pomocí uzavření mediační dohody.

Mezi další znaky a principy mediace bychom pak mohli zařadit⁹:

5. Neformálnost procesu mediace – ve srovnání se soudním řízením, jež je ovládáno formálními procesními pravidly, je mediace proces neformální, jehož průběh ovlivňují strany samy.
6. Důvěrnost procesu mediace – průběh mediace i informace o něm jsou zásadně neveřejné, a tudíž důvěrné, což může být z pohledu účastníků sporu motivací pro výběr této metody namísto soudního řízení, jež bývá naopak v zásadě veřejné. Na tomto místě

⁸ <http://www.amcr.cz/projekty-01/sluzby.php>.

⁹ HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 53–57.

je však nutné upozornit, že mlčenlivostí je dle zákona¹⁰ vázán pouze mediátor. Případné rozšíření povinnosti mlčenlivosti na strany sporu nebo na další subjekty účastníci se mediace je možné jejím zakotvením ve smlouvě o provedení mediace, čímž lze předejít riziku zneužití informací v rámci mediace uvedených.

7. Spolupráce účastníků – spolupráce účastníků úzce souvisí s jejich aktivní rolí. Mediátor vytváří podmínky pro jejich spolupráci, jež má účastníky dovést k vytyčenému cíli.
8. Zachování vztahů do budoucna – cílem mediace není pouhé vyřešení sporu, mediace naopak klade důraz i na zachování vztahů pro budoucí možnou, někdy dokonce nutnou, spolupráci.
9. Převzetí zodpovědnosti – každá z osob zúčastněných na mediaci přijímá zodpovědnost. Klienti jsou odpovědní za obsah mediace, za vyjednávání a za snahu nalézat řešení. Mediátor pak za mediační proces, kterým klienty provádí.

Z výše uvedené definice a znaků mediace je možné stanovit její hlavní cíl, jímž je dosažení spokojenosti všech účastníků mediace.¹¹ Cílem tedy není dosažení kompromisu a s ním často spojené částečné nespokojenosti všech zúčastněných. Naopak mediace má přicházet s novými možnostmi vedoucími k uspokojení všech zúčastněných. Mediátor proto účastníky podporuje k dalšímu vyjednávání a nalézání nových řešení, jež budou v co nejvyšší míře odpovídat zájmům všech zúčastněných.

Vzhledem k výše vytyčenému cíli je možné říci, že je mediace v zásadě použitelná na všechny druhy sporů za předpokladu, že schopnost komunikace stran je zachována alespoň na minimální úrovni, obě strany cítí odpovědnost za vzniknuvší konflikt a nezastávají názor, že nutně musí být jedna strana vítězem a druhá poraženým, naopak podporují myšlenku výhodného řešení pro obě strany.¹² Výjimku lze nalézt u konfliktů¹³, v nichž existuje značná nerovnost stran, a slabší strana se tak ocitá ve velmi nevýhodné komunikační pozici, dále

¹⁰ § 9 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

¹¹ HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 61.

¹² <https://www.amcr.cz/vyhody-mediace-typy-sporu/>

¹³ HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 170.

u konfliktů ve vztazích, jež se vyznačují dlouhodobou hlubokou emocionální krizí a jejich řešení spadá spíše do oblasti psychoterapie, a konečně u konfliktů týkajících se základních občanských nebo ústavních práv a spory, v nichž není možné uzavřít smír.¹⁴

Ostatní spory můžeme obecně považovat jako vhodné pro mediaci. Zcela ideální je pak především pro situaci, při níž spolu obě strany sporu musí i nadále spolupracovat.

Mediace může být využívána jak v oblasti trestní, tedy v trestním řízení, tak v oblasti netrestní, tedy v civilních sporech. Ve své práci se zaměřuji na oblast civilních sporů, konkrétně pak na oblast rodinné mediace.

2.2. Konflikt jako předmět mediace

Slovo konflikt pochází z latinského *conflictus* neboli srážka. Z psychologického hlediska lze konflikt vymezit jako střetnutí dvou nebo více zcela nebo do určité míry navzájem se vylučujících či protichůdných snah, sil a tendencí¹⁵ nebo jako srážku, potažmo střet dvou nebo více osob, při němž uspokojení jedné zčásti nebo zcela vylučuje uspokojení druhé.¹⁶ Konflikty jsou přirozenou součástí života jedince, a jejich řešení je přítomno v každém dni. Sám o sobě konflikt není ani dobrým ani špatným, záleží na způsobu jeho řešení, negativem se stává v okamžiku nezvládnutí jeho řešení, pozitivem naopak v případě řešení konstruktivního.¹⁷ Teorie sociální psychologie konflikty dělí do několika skupin. V první řadě se jedná o konflikty skupinové, v nichž může vzniknout konflikt mezi jedincem (členem skupiny) a skupinou, dále jedincem (nečlenem skupiny) a skupinou a konečně mezi dvěma či více členy skupiny navzájem. Další kategorií jsou konflikty intrapersonální, v nichž vzniká konflikt uvnitř jedné osoby, jež je jejich jediným subjektem. Poslední kategorií jsou konflikty interpersonální, jež

¹⁴ Řízení dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁵ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-642-X, s. 17.

¹⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. *Psyché* (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 17.

¹⁷ TRÉLAÛN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál, 2005. *Rádcí pro rodiče a vychovatele*. ISBN 80-7178-935-6, s. 11.

vznikají mezi dvěma a více osobami navzájem.¹⁸ Právě konflikty interpersonální jsou předmětem mediace, která se je snaží řešit pomocí efektivní komunikace. Pro upřesnění je nutné doplnit, že slovo konflikt má mnoho synonym, mezi něž lze zařadit spor, soupeření, neshoda, rozkol a další¹⁹. Ve své práci používám jak termín konflikt, tak spor pro označení téhož.

2.3. Role a osoba mediátora

Mediátor je tím prvkem, který odlišuje mediaci od jiných alternativních metod řešení sporů, především od vyjednávání, při kterém je snaha o řešení konfliktu stranami samotnými bez zásahu jakékoliv třetí osoby.

Mediátor zastává pozici odborníka na efektivní vyjednávání a metodiku řešení sporů.²⁰ Jeho roli můžeme označit jako zúčastněného pozorovatele a zúčastněného moderátora komunikace.²¹ Jeho úlohou je přistoupit k účastníkům sporu, pozorovat jejich vzájemnou komunikaci, odstraňovat bariéry v ní a vytvářet prostor pro funkční dialog. Podporuje snahu nalézat nová a efektivnější řešení a pomáhá dojít uspokojení obou stran konfliktu. Jeho úkolem naopak zcela jistě není autoritativně o sporu rozhodovat, radit stranám správná řešení a jakkoliv vystupovat ze své role nestranného pozorovatele.

2.3.1. Osoba mediátora

V nejširším slova smyslu můžeme za mediátora považovat kohokoliv, kdo se snaží asistovat účastníkům sporu při jeho řešení. Český právní řád upravuje podmínky výkonu profese mediátora v zákoně č. 202/2012 Sb., o mediaci, avšak zároveň nevylučuje výkon činnosti osobám, jež tyto podmínky nesplní, čímž je vytvořena dvojkolejnost výkonu mediace

¹⁸ VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8, s. 306.

¹⁹ KŘIVOHLAVÝ, Jaro. Konflikty mezi lidmi. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-642-X, s. 17.

²⁰ <https://www.amcr.cz/sluzby-mediace/>.

²¹ HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 102.

dle skutečnosti, zdali je vykonávána zapsanými mediátory v rámci regulace zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, anebo nezapsanými mediátory, na něž se tato regulace neuplatní.²²

2.3.1.1. Zapsaný mediátor

Zákon²³ stanoví, že mediátorem je fyzická osoba, která je zapsaná v seznamu mediátorů.²⁴ Zápis provádí Ministerstvo spravedlnosti po obdržení žádosti, za předpokladu splnění podmínek stanovených zákonem²⁵. Jsou jimi způsobilost k právním úkonům²⁶, bezúhonnost, vysokoškolské vzdělání v magisterském nebo v navazujícím magisterském studijním programu, složení zkoušky mediátora²⁷ a konečně osoba nesmí být v posledních 5 letech před podáním žádosti vyškrtuta ze seznamu mediátorů. Naplnění těchto podmínek je předpokladem pro zápis, nikoliv jeho automatickým získáním, z čehož vyplývá, že zápis do seznamu mediátorů je zápisem konstitutivním.²⁸

Zapsaným mediátorem se může rovněž stát advokát zapsaný v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Zákonné podmínky pro zápis mediátora advokáta zůstávají shodné, jak byly výše popsány. Rozdíl činí skutečnost, že zkouška mediátora je v těchto případech zajišťována Českou advokátní komorou²⁹ nikoliv Ministerstvem spravedlnosti, avšak její obsah a náležitosti se řídí rovněž zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci, tudíž zůstávají v obou případech shodné.

²² HORÁČEK, Tomáš. Zákon o mediaci: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-698-3, s. 151–152.

²³ § 2 písm. c) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

²⁴ https://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx.

²⁵ § 16 odst. 1 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

²⁶ § 15 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

²⁷ Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

²⁸ HORÁČEK, Tomáš. Zákon o mediaci: komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-698-3, s. 152.

²⁹ § 49a odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

Jak již bylo výše uvedeno, zapsaní mediátoři jsou povinni vykonávat mediátorskou činnost podle zákona o mediaci³⁰ a dodržovat povinnosti zákonem jim stanovené, nad čímž vykonává dohled Ministerstvo spravedlnosti.³¹

2.3.1.2. Nezapsaný mediátor

Druhou možností je výkon mediace jakožto mediátor nezapsaný. Jedná se o osobu, jež nesložila zkoušku mediátora nebo nenaplnila jiné zákonem stanovené podmínky³². Mediace je v tomto případě vykonávána na základě živnostenského oprávnění.³³ Avšak i mediátor nezapsaný, jehož činnost nespadá pod regulace zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, a tím pádem nepodléhá dohledu Ministerstva spravedlnosti, musí svou činnost vykonávat s příslušnou znalostí a pečlivostí³⁴ dle tzv. objektivního měřítka průměrného profesionála.³⁵

2.4. Průběh mediace

Mediace je proces, do něhož účastníci dobrovolně vstupují a jehož výsledkem má být urovnání disfunkčních vztahů, respektive sporů v nich vzniklých. Kýženého výsledku nelze dosáhnout ihned, naopak se jedná o dlouhodobější spolupráci všech zúčastněných, která ve všech případech vykazuje podobné rysy, jež můžeme označit jako fáze mediace. Jedná se o dělení teoretické, které v praxi nemusí být tak výrazně patrné, avšak může mediátorům pomáhat v orientaci v procesu a napomáhat v dalším jejich jednání.³⁶

³⁰ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.

³¹ § 13 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci

³² § 16 odst. 1 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

³³ Dle zákona č. 445/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

³⁴ § 5 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³⁵ Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 41–44.

³⁶ BRZOBOHATÝ, Robin, Lenka POLÁKOVÁ, Tomáš HORÁČEK, Veronika VRÁBEL PORTEŠ a Tereza HANAJOVÁ. Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora. 2., rozšířené a podstatně doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Právo prakticky. ISBN 978-80-7676-037-0, s. 20.

2.4.1.1. Přípravná fáze

Za počátek mediace považujeme již přípravu k ní, nikoliv až její zahájení. Přípravná fáze se liší dle faktu, zda se jedná o mediaci dobrovolnou či mediaci nucenou. Při dobrovolné mediaci v přípravné fázi dochází k prvotnímu jednání stran o možnosti využití mediace a v případě shody k následnému výběru konkrétního mediátora. Situace je však odlišná u mediace nucené, tedy u takové, kterou nařídí soud v případě, považuje-li ji za účelnou a vhodnou.³⁷ Tam lze za přípravnou fázi považovat proces vybírání mediátora s tím omezením, že pokud se strany nedohodnou bez zbytečného odkladu, vybere jej soudce sám.

Přípravná fáze je klíčem k dobrému průběhu mediace samotné. Dochází zde k prvotnímu setkání s mediátorem a s tím spojeným navazování vztahu všech zúčastněných. Začíná se zde budovat důvěra v osobu mediátora, v jeho schopnosti a jeho nestrannost. Tyto první dojmy mohou ovlivnit průběh všech budoucích kroků. Mediátor má zároveň povinnost představit stranám metodu mediace a celý její proces a poučit je o všech potřebných informacích³⁸, jež mohou mít vliv na rozhodnutí stran o zahájení mediace.

2.4.1.2. Zahájení mediace

Dle zákona³⁹ je mediace zahájena uzavřením smlouvy o provedení mediace, tedy v okamžiku, kdy strany konfliktu dojdou ke konsensu. Zákon stanoví základní náležitosti, které musí smlouva splňovat⁴⁰, ostatní je ponecháno na vůli stran, je proto možné smlouvu považovat za první výsledek spolupráce a vyjednávání stran. Situace je odlišná v případě mediace prováděné nezapsaným mediátorem, na jehož činnost se zákon⁴¹ nevztahuje. V takovém

³⁷ Dle § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁸ Dle § 3 odst. 4 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

³⁹ § 4 odst. 1 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

⁴⁰ § 4 odst. 3 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

⁴¹ Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.

případě není nutné uzavírat smlouvu o provedení mediace, což staví strany do značně nejisté situace.

Pokud je mezi zahájením mediace a předchozí přípravnou fází časový odstup, připomene mediátor opět účel mediace, svou roli v procesu, základní zásady, stanovená pravidla a další informace, jež považuje za zásadní.

Mediační proces následně volně přechází do další fáze.

2.4.1.3. Získávání informací

Další fází je proces získávání informací. Teprve nyní se přistupuje k věci samotné – k osobám zainteresovaným ve sporu, a především k podstatě konfliktu, respektive k jeho vnímání oběma stranami. Účastníci sporu zde dostávají spravedlivý prostor pro popis svého vnímání situace, svých pocitů, dojmů a potřeb. Mediátor skrze výpověď obou stran získává komplexní představu o předmětu jednání. A nejen on, ale i obě strany konfliktu by si měly navzájem naslouchat a zjišťovat stanoviska a potřeby té druhé a nalézat možné společné zájmy.

Mediátor v této fázi nic nehodnotí, avšak aktivně do ní vstupuje. Pomocí otázek, shrnování, parafrázování a dalších technik napomáhá vytvářet prostředí pro další fázi vyjednávání, ve které by již měl být jasně definovaný předmět sporu, který má být řešen, měly by být vyřešeny největší komunikační bariéry a mělo by být jasně stanoveno, jakých cílů chtějí obě strany ve fázi vyjednávání dosáhnout. Do další fáze by obě strany sporu měly vstupovat už spíše jako partneři, kteří se snaží nalézt nejlepší možné řešení, nikoliv již jako soupeři, jak tomu bylo na počátku.

2.4.1.4. Vyjednávání

V této fázi je již jasně nastaven předmět jednání a cílem účastníků sporu je hledat jeho řešení. Nejdříve je nutné nacházet množství možných řešení, která by mohla být optimálním výsledkem mediace a mohla by obě strany dostatečně uspokojit. Mediátor má proto v této fázi podporovat strany v generování nových nápadů a řešení. Nejdříve je potřeba získat možnosti, které musí být následně vyhodnocovány z pohledu vhodnosti, uskutečnitelnosti a jistě férovosti.

2.4.1.5. Ukončení mediace

Mediační proces je ukončen sepsáním mediační dohody, ve které jsou jasně stanovena práva a povinnosti obou stran v podobě, jakou si účastníci sami ujednali. Jedná se o záznam výsledku vyjednávací fáze, a mělo by se proto jednat o dohodu spravedlivou a funkční. Dohodu můžou sepsat strany samy, případně jejich právní zástupce nebo ji za ně může sepsat mediátor. Jelikož však odpovědnost za obsah mediační dohody nesou samy strany sporu⁴², měla by být podpora v jejich účasti na formulaci dohody co nejvyšší. Dá se také předpokládat, že strany pak budou mít díky přímé účasti na tvorbě dohody větší tendence ji dodržovat.

Takto uzavřená dohoda je pro strany závazná, avšak sama o sobě nevynutitelná. Nabízí se proto možnost předložit dohodu soudu ke schválení nebo ji nechat vyhotovit ve formě notářského zápisu.⁴³ Pokud strany nepřistoupí ani k jedné z těchto možností, musí se následně při jejím neplnění obrátit na soud.

Uzavření mediační dohody je samozřejmě ideálem, avšak ne vždy k němu musí dojít. Dalším způsobem ukončení mediace je přerušení mediačního procesu a jeho odklad do budoucna, dále tzv. dohoda o nedohodě, kdy strany dojdou přesvědčení, že dohoda není možná, a případně úplná rezignace, kdy není dosaženo dohody žádné.⁴⁴

⁴² § 3 odst. 3 zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

⁴³ PIKALOVÁ, Iva. Závaznost a vymahatelnost mediačních dohod. Právní prostor 2023. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zavaznost-vymahatelnost-mediacni-dohody>.

⁴⁴ HOLÁ, Lenka. Mediace v teorii a praxi. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 130.

2.5. Právní rámec mediace v netrestní oblasti

2.5.1. Právní rámec mediace v netrestní oblasti v České republice

2.5.1.1. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Právní úprava mediace v České republice nemá příliš hluboké kořeny. Do roku 2012 byla upravena pouze mediace v trestní oblasti⁴⁵, impuls k úpravě oblasti netrestní přišel až v souvislosti s přijetím směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, jež měla Česká republika povinnost transponovat. V souvislosti s tím vyvstala debata, zda se omezit na zákonnou úpravu pouze v rozsahu směrnice, tedy na mediaci s přeshraničním prvkem, nebo zda přijmout komplexní úpravu mediace v netrestních věcech, k čemuž nakonec k 1. 9. 2012, kdy zákon o mediaci nabyl účinnosti, došlo. Důvody k přijetí komplexní právní úpravy vymezuje důvodová zpráva⁴⁶ k tomuto zákonu, jež hovoří o snaze umožnit všem osobám alternativní řešení konfliktů metodou rychlého a kultivovaného mimosoudního řešení, dále o potřebě odbřemenění soudů a možnosti vyhnout se soudním sporům, o možnosti snížit stranám konfliktu časové, finanční a psychické zátěže, a konečně o ochraně zájmů dítěte v rodinných věcech.

Zákon se vztahuje na netrestní oblast, konkrétně jsou tedy předmětem mediace dle tohoto zákona věci občanskoprávní, rodinné, na něž je tato práce zaměřena, věci pracovní, obchodní a správní. Úprava se vztahuje na výkon mediace, její organizaci, přestupky a jiné správní delikty na úseku mediace a vztah k právu Evropské unie.

2.5.1.2. Další normy

Vedle zákona o mediaci můžeme jmenovat i další normy, jež institut mediace upravují.

V první řadě bych zmínila zákon č. 86/1996 Sb., o advokacii, neboť výkon mediace advokáty je zcela běžnou praxí. Do zákona o advokacii byla vložena dvě ustanovení, jež se

⁴⁵ Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

⁴⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb., o mediaci.

zaměřují na vzdělávání advokátů v oblasti mediace, konkrétně se jedná o možnost výkonu mediátorské zkoušky prostřednictvím České advokátní komory, a dále na jejich kárnou odpovědnost.

Velmi důležitou roli hraje zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, který obsahuje mechanismy, jež si kladou za cíl rozšiřovat povědomí o mediaci a navyšovat četnost jejího využití. V první řadě se jedná o ustanovení § 99 odst. 1 zákona č. 99/19963 Sb., občanský soudní řád, jež zakotvuje soudci povinnost upozornit účastníky na možnost využití mediace, je-li to s ohledem na povahu věci vhodné. Rozhodnutí, zda účastníci mediaci využijí či nikoliv, zůstává na nich samotných. Opačně je tomu v případě nařízení prvního setkání s mediátorem dle § 100 odst. 2 zákona č. 99/19963 Sb., občanský soudní řád, kdy soudce vyhodnotí, že nařízení setkání s mediátorem je vhodné a účelné a může vést až k uzavření mediační dohody. Účastníci řízení si v takovém případě musí vybrat mediátora ze seznamu zapsaných mediátorů a absolvovat s ním setkání v rozsahu tří hodin. Dle vývoje situace je pak možné uzavřít mediační dohodu již v rámci prvního setkání s mediátorem nebo domluvit setkání další, případně pokračovat v soudním řízení.

Obdobný přístup přináší i zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který v § 9 stanovuje soudci povinnost seznámit účastníky řízení s možností mediačního jednání. Toto je opět konkretizováno nařízením setkání s mediátorem, a to konkrétně ve věcech péče soudu o nezletilé dle § 474 a § 503.

2.5.2. Právní rámec mediace v netrestní oblasti v Evropské unii

Podpora mediace, ale i veškerých alternativních metod řešení sporů na úrovni Evropské unie je značná. Impulsem k zahájení rozsáhlých debat mezi členskými státy o využití alternativních metod řešení sporů bylo představení Zelené knihy o alternativních metodách řešení sporů v občanských a obchodních věcech⁴⁷ Evropskou komisí v roce 2002.

⁴⁷ Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law ze dne 19. 4. 2002. Dostupné z <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61c3379d-bc12-431f-a051-d82f20a04>.

Zásadním právním aktem se stala v roce 2008 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech⁴⁸, jež ve čtrnácti člancích vytváří základní právní rámec pro přeshraniční spory, který jsou členské státy povinny transponovat do svých právních řádů. Základním východiskem, jež vedlo k přijetí této směrnice je předpoklad, že „mediace může představovat nákladově efektivní a rychlé mimosoudní řešení sporů v občanských a obchodních věcech prostřednictvím řízení, která jsou přizpůsobena potřebám stran sporu.“⁴⁹ Česká republika transponovala tuto směrnici do zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, avšak to neznamená, že je směrnice pro Českou republiku nyní bez významu, stále existují její ustanovení, jež nejsou Českou republikou dostatečně provedena, a závazek k nim proto stále trvá. Příkladem je především čl. 9 směrnice, jež stanoví státům povinnost podporovat zpřístupňování informací široké veřejnosti o tom, jak kontaktovat mediátory,⁵⁰ k čemuž v České republice v dostatečném rozsahu nedošlo.

Na evropské úrovni vznikl i Evropský kodex chování pro zprostředkovatele⁵¹, jež není závazný, avšak umožňuje jednotlivým mediátorům členských zemí Evropské unie učinit dobrovolný závazek k plnění zásad v kodexu stanovených. Mezi zásady, jež kodex zakotvuje patří zejména nestrannost a nezávislost osoby mediátora, důvěrnost mediace nebo podmínky způsobilosti pro výkon profese mediátora.

2.5.3. Právní rámec mezinárodní mediace v netrestní oblasti

Zakotvení mezinárodní mediace v netrestní oblasti vychází z ustanovení mezinárodních smluv, jež podporují řešení mezinárodních sporů smírnou cestou. Příkladem může být Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí⁵², Haagská úmluva

⁴⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. Dostupné z <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A32008L0052>.

⁴⁹ Bod 6 důvodů pro přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

⁵⁰ SVATOŠ, Martin. Evropské aspekty mediace a dalších ADR. epravo.cz 2013. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html>.

⁵¹ European code of conduct for mediators. Dostupný z <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=dd0a16fc-e0d4-438f-a5a3-7b0ebee95749>.

⁵² Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25. 10. 1980. Dostupná z

o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí⁵³ nebo Haagská úmluva o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů⁵⁴. K úmluvám Haagské konference o mezinárodním právu soukromém byly vytvořeny pokyny a příručky, jež mají být nápomocným zdrojem informací. V oblasti mediace jsou zásadní Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí⁵⁵, jež mají pomoci při řešení přeshraničních sporů formou mediace.

Pro výkon mediačních dohod se stala klíčovou Úmluva Organizace spojených národů o mezinárodních dohodách o narovnání vyplývajících z mediace, tzv. Singapurská úmluva o mediaci⁵⁶, dle níž má každý smluvní stát dovolit výkon mediační dohody v souladu se svými procesními předpisy a za podmínek stanovených v úmluvě. K ratifikaci však zatím přistoupilo pouze deset států⁵⁷, její dosah je proto zatím velmi malý.

K podpoře mediace dochází i na úrovni Rady Evropy, kde bylo již 21. 1. 1998 Výborem ministrů vydáno Doporučení č. R (98) 1 o rodinné mediaci, jež doporučuje vládám členských států zavést či podporovat rodinnou mediaci nebo, bude-li to nezbytné, posílit stávající rodinnou mediaci a přijmout opatření, jež budou provádět zásady v doporučení uvedené.⁵⁸ Toto

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-34>.

⁵³ Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí ze dne 19. 10. 1996. Dostupná z <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0039:0048:cs:PDF>.

⁵⁴ Haagská úmluva o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů ze dne 23. 11. 2007. Dostupná z [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22011A0722\(02\)&from=BG](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22011A0722(02)&from=BG).

⁵⁵ Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Dostupné z <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=5c18dd14-f967-4569-bd1e-6009210da9ab>.

⁵⁶ United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation ze dne 20. 12. 2018. Dostupná z https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/EN/Texts/UNCITRAL/Arbitration/mediation_convention_v1900316_eng.pdf.

⁵⁷ https://uncitral.un.org/en/texts/mediation/conventions/international_settlement_agreements/status.

⁵⁸ Doporučení č. R (98) 1 o rodinné mediace. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954480/smernice.pdf/fcbe0d0f-24dd-9643-4c4e-6df8833a1801>.

doporučení tedy bylo vydáno dávno předtím, než byla mediace, potažmo rodinná mediace, zakotvena v právním řádu České republiky.

3. Rodinná mediace jako specializovaná oblast v rámci mediace

3.1. Pojem rodinná mediace

Mediace je metoda, jež nachází velké uplatnění napříč odvětvími práva, čímž přirozeně dochází ke specializacím mediace v konkrétních oblastech. Můžeme jmenovat specializace v rámci pracovních vztahů či vztahů obchodních nebo právě vztahů rodinných.

Rodinná mediace je jako jediná zakotvena přímo v zákoně č. 202/2012 Sb., o mediaci⁵⁹, kde je definována jako „*mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů*“. Lze ji proto chápat jako proces řešení sporů vzniklých v rámci rodinných vztahů za účasti osoby mediátora, jenž podporuje komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněných za účelem dosažení smírného řešení sporu uzavřením mediační dohody.

3.2. Předmět rodinné mediace

Za předmět rodinné mediace můžeme označit konflikty vyplývající z rodinných vztahů.

Pro plné pochopení takto vymezeného předmětu mediace musíme nejdříve vymezit pojem rodina. Ačkoliv definici rodiny v českém právním řádu nenalezneme, jedná se o klíčový institut soukromého práva, jenž dle Listiny základních práv a svobod a současně i zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, požívá zvláštní zákonné ochrany. Ústavní soud rodinu vnímá jako společenství blízkých osob, mezi nimiž existují úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další.⁶⁰ Z pohledu psychologie může být rodina definována jako společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.⁶¹ Z pohledu sociologie pak může být definována jako forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující

⁵⁹ § 2 písm. b) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 568/2006 ze dne 27. 4. 2006. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GefText.aspx?sz=2-568-06>.

⁶¹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. Psychologický slovník. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0, s. 512.

přínejmenším rodiče a děti.⁶² Pojem příbuzenství v definicích uvedený je však nutno chápat v kontextu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jenž jej definuje jako vztah osob založený na pokrevním poutu, nebo vzniklý osvojením.⁶³

Mezi členy rodiny vznikají vzájemné vztahy, jež lze označit za velmi osobní a intimní, všichni členové rodiny do nich vkládají velkou lásku, čas a úsilí. O to hlubší a emocionálně náročnější jsou konflikty uvnitř vzniklé. Intenzita konfliktu a schopnost jeho zvládnutí je velmi individuální záležitostí. Konflikty, jež rodina zvládne vyřešit, mohou vést k zajištění větší stability fungování rodiny do budoucna, naopak konflikty, které řešeny nejsou nebo nejsou řešeny úspěšně, mohou vést k hlubokým krizím a následnému rozpadu rodiny.

Konflikty v rodině mohou vznikat mezi manžely, takové se týkají pouze jich samotných, dále mezi rodiči společných dětí, tyto se pak netýkají pouze manželů, ve vysoké míře totiž ovlivňují i jejich dítě, konflikty mezi rodiči a dětmi, kde je již dítě samostatným subjektem, jenž stojí v opozici proti rodiči, a konečně konflikty v širší rodině.⁶⁴

Všechny takto popsané konflikty mezi členy rodiny se mohou stát předmětem mediace, pokud rodina včas vyhledá pomoc třetí osoby, mediátora, a pokusí se tak nalézt společné řešení, jež bude mít pro další její fungování nejméně ničivé následky.

3.3. Cíle rodinné mediace

Cíl rodinné mediace se v jistém ohledu protíná s cíli mediace jako takové. Je jím vytvoření bezpečného prostředí pro komunikaci, jež se stane prostředkem pro nalezení optimálního a funkčního řešení konfliktu pro obě zúčastněné strany.

V rodinné mediaci však můžeme spatřovat i jiné cíle, jež se váží ke specifickým poutům, která rodina vytváří. Kromě řešení vyvstalých problémů si rodinná mediace klade

⁶² JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0, s. 206.

⁶³ § 771 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁶⁴ HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace v České republice. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4, s. 66.

vyšší, obecnější cíl. Dal by se označit jako snaha o zlepšení komunikace a řešení problémů do budoucna.⁶⁵ Protože pokud má rodina nadále jakýmkoliv způsobem fungovat, nestačí vyřešit jeden konkrétní problém, je třeba jim předcházet a v případě jeho dalšího vzniku ho aktivně a správně řešit. A to jak v případech, kdy je rodina i nadále pohromadě, tak i v těch, kdy konflikt vedl k jejímu rozpadu, jelikož ani tehdy vzájemné vztahy zcela nekončí.

Vedle toho nelze opomenout ani snahu ochránit rodinu v citlivém období před tradiční cestou soudního řízení, jež může být velmi zdlouhavé, neosobní a emočně vypjaté.

3.4. Přístupy k rodinné mediaci

Rodinná mediace je metoda řešení sporů a jako taková má teoreticky propracovanou strukturu a k jejímu výkonu je možné přistupovat různými způsoby, jež mají, každý za pomoci jiných technik, dojít ke stejnému kýženému cíli. Která z metod bude využita, záleží vždy na osobě mediátora, jeho schopnostech a jeho vyhodnocení konkrétního případu.

Za nejrozšířenější směr v mediaci je považována facilitativní mediace⁶⁶, jež je založena na striktní neutrálnosti osoby mediátora, jehož hlavním úkolem je pomoci zúčastněným stranám skrze komunikaci samostatně nalézat řešení jejich problémů.

Dalším přístupem je mediace evaluativní, jež překračuje základní princip neutrálnosti mediátora, a naopak ho staví do pozice „hodnotitele“⁶⁷, kdy veškerá fakta a návrhy podléhají jeho expertnímu posouzení. Mediátor proto musí být expertem v oblasti, jíž se spor týká, typicky v oblasti práva, v rodinné mediaci to však může být například oblast dětské

⁶⁵ HOLÁ, Lenka. Mediace a možnosti využití v praxi. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3, s. 110.

⁶⁶ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 42.

⁶⁷ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0091-8, s. 43.

psychologie. Obecně lze však říci, že evaluativní přístup je v rodinné mediaci využíván spíše okrajově.⁶⁸

Naopak velmi rozšířeným přístupem v rodinné mediaci je směr transformativní, jenž nevnímá jako hlavní cíl mediace pouze vyřešení vzniklého konfliktu, ale spíše vede k pochopení zájmů a postojů druhé strany a tím ke zvládnutí konfliktních situací, ať už té současné či dalších budoucích.⁶⁹ Transformativní přístup je proto ideálním nástrojem k dosažení cíle rodinné mediace, jenž se s cílem transformativního přístupu překrývá, viz kapitola 3.3.

Posledním mediačním směrem, který lze zařadit mezi tyto nejdříve užívané a který má své nezastupitelné místo v rodinné mediaci, je terapeutický přístup, který je zaměřen na rodinné konflikty, v nichž jsou zahrnuty děti. Je zde snaha přivést rodinu, především rodiče, ke spolupráci a tím k ochraně zájmů jejich dětí. Rodiče si musí uvědomit, že i přes vzájemné neshody jsou především rodiči, a proto by měli zájmy dětí nadřadit nad své vlastní.

3.5. Subjekty rodinné mediace

Mediace se účastní více subjektů, které mají odlišné postavení. Obligatorními subjekty mediace jsou účastníci řízení, což jsou strany sporu, a dále mediátor. Dalším, fakultativním, subjektem může být právní zástupce účastníka.

3.5.1. Strany sporu

Subjekty mediace jsou v první řadě osoby, jichž se spor přímo dotýká, tedy členové rodiny. V rodinných úzkých vztazích lze jen velmi těžko docílit toho, aby spor, který vznikl

⁶⁸ HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace v České republice. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4, s. 124.

⁶⁹ HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace v České republice. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4, s. 124.

pouze mezi určitými členy, nezasáhl celé rodinné společenství, proto může být účastníkem mediace mnoho, avšak ne vždy se všichni dotčení mediace přímo účastní.

3.5.2. Nezletilé osoby

Subjekty rodinné mediace mohou dále být děti, tedy osoby nezletilé dle § 30 zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník. Rodinné spory, zejména pak ty rodičovské, je zasáhnou téměř vždy bez výjimky, aniž by chtěly a aniž by se jich přímo účastnily. Často se proto ocitají v pozici tzv. účastníků pasivních.⁷⁰ A přesto jsou to právě ony, na něž rodinné konflikty často dopadají nejcitelněji, konflikt mezi rodiči vždy otřese jejich bezpečným a přirozeným zázemím. Mělo by být a je povinností rodičů, aby dokázali i přes konflikt, který řeší, a všechny nepříjemnosti s ním spojené, oddělit svou dysfunkční partnerskou roli od té rodičovské, jejíž funkčnost by měla být zachována v co nejvyšší míře. V případě selhání role rodičů, přenáší zákon tuto povinnost na osobu mediátora, kdy mu ukládá povinnost zohledňovat zájem dítěte.⁷¹ Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoliv činnosti týkající se dětí je zakotven v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a lze jej chápat jako právo na plný a účinný výkon všech práv obsažených v Úmluvě o právech dítěte a na všestranný rozvoj⁷², čímž se rozumí tělesný, duševní, duchovní, morální, psychologický a sociální rozvoj.⁷³ V zásadě existují dvě cesty, jak zajistit zohlednění zájmu dítěte. V první řadě, pokud samo dítě není přítomné, je na osobě mediátora, aby podrobil každé dílčí řešení zkoumání možných následků pro dítě a upozornil na ně rodiče. Druhou možností je přítomnost dítěte v samotném procesu mediace a uplatnění jeho práva být slyšeno dle čl. 12 Úmluvy o ochraně práv dítěte. Přikročit k přítomnosti dítěte u mediace je možné v případě souhlasu všech zúčastněných, tj. mediátora, rodičů jako účastníků mediace, v ideálním případě i souhlasu dítěte.⁷⁴ V případě, že dojde k takové dohodě,

⁷⁰ ROGALEWICZOVÁ, Romana. Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1, s. 116.

⁷¹ § 8 odst. 1 písm. b) zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci.

⁷² Odst. 2 obecného komentáře Výboru OSN pro práva dítěte č. 14 z roku 2013 – Nejlepší zájem dítěte jako předního hlediska.

⁷³ Odst. 12 obecného komentáře Výboru OSN pro práva dítěte č. 5 z roku 2003 – Obecná opatření k implementaci Úmluvy o právech dítěte

⁷⁴ BRZOBOHATÝ, R.; CIRBUSOVÁ, M. Participace dítěte v mediaci pohledem dětí, rodičů a profesionálů.

je třeba, aby dítě celou situaci chápalo a dostávalo o ní a jeho postavení v ní dostatečné informace. Nelze roli dítěte zúžit na pouhý výsledek, tím by byla jeho účast a možnost ovlivnění své budoucí situace degradována, dítě musí hrát aktivní roli, v níž má možnost vystupovat vědomě a informovaně.⁷⁵ Zapojení dítěte je možné přímo skrze osobu mediátora, případně může být přizván odborník z oblasti dětské psychologie, sociální pracovník či jiný odborník, jenž dokáže dítě citlivě zapojit. Mediační proces za účasti dítěte představuje výzvy a mezi odbornou veřejností stále panují obavy a nejistoty ze zapojení dětí do mediace, z následků, jež to v dítěti zanechá, i z jejich přispění k výsledku řešení⁷⁶. Avšak kvalitně zvládnuté zapojení dítěte může mít nejen obrovský efekt na proces samotný, ale i na budoucí zvládnutí rodinné situace dítětem, přizpůsobení se vzniklým změnám a snížení jeho traumatu z případného rozpadu rodiny.⁷⁷ Nelze však bez dalšího říci, že zapojení dětí vždy přinese pozitivní efekt, naopak již tak zraněnému dítěti může způsobit ještě hlubší rány. Je proto třeba vždy zohledňovat nejlepší zájmy dítěte, jaký přínos pro něj a pro mediaci jeho účast bude mít, jeho zralost a samozřejmě také odbornost, kvalifikovanost a vhodnost osoby, jež mediaci v přítomnosti dítěte bude provádět.⁷⁸

InŠVEHLÁKOVÁ, B. (Ed). Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporovII. 1. Vyd.Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2020. 148 s. ISBN: 978-80-972982-2-7, s. 95.

⁷⁵ BRZOBOHATÝ, R.; CIRBUSOVÁ, M. Participace dítěte v mediaci pohledem dětí, rodičů a profesionálů. InŠVEHLÁKOVÁ, B. (Ed). Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporovII. 1. Vyd.Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2020. 148 s. ISBN: 978-80-972982-2-7, s. 100.

⁷⁶ BRZOBOHATÝ, Robin, Lenka POLÁKOVÁ, Tomáš HORÁČEK, Veronika VRÁBEL PORTEŠ a Tereza HANAJOVÁ. Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora. 2., rozšířené a podstatně doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Právo prakticky. ISBN 978-80-7676-037-0, s. 141.

⁷⁷ BRZOBOHATÝ, R.; CIRBUSOVÁ, M. Participace dítěte v mediaci pohledem dětí, rodičů a profesionálů. InŠVEHLÁKOVÁ, B. (Ed). Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporovII. 1. Vyd.Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2020. 148 s. ISBN: 978-80-972982-2-7, s. 123.

⁷⁸ BRZOBOHATÝ, R.; CIRBUSOVÁ, M. Participace dítěte v mediaci pohledem dětí, rodičů a profesionálů. InŠVEHLÁKOVÁ, B. (Ed). Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporovII. 1. Vyd.Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2020. 148 s. ISBN: 978-80-972982-2-7

3.5.3. Právní zástupci stran

Členové rodiny se v procesu mediace mohou nechat zastoupit svými právními zástupci. Jako celý proces mediace i rozhodnutí o přítomnosti právního zástupce je ponecháno na stranách sporu, nesouhlasí-li jedna strana s účastí právního zástupce a druhá na ni trvá, je tím mediační jednání znemožněno, v případě konsenzu obou stran je přítomnost jednoho či více právních zástupců umožněna. Právní zástupce však musí přijmout svou roli, jež je zcela odlišná od jeho postavení v soudním řízení, je proto nutné, aby dokázal respektovat proces mediace a její základní principy a přizpůsobil tomu své jednání. Jeho role pak může být zcela klíčová ještě před samotným počátkem mediačního procesu. Je právě na právním zástupci, aby dokázal odhadnout, zda je případ vhodný pro mimosoudní řešení, a klientovi tuto možnost nabídl. Souhlasí-li s ní klient, je to opět právní zástupce, kdo skrze svůj protějšek u protistrany mediaci domlouvá a pomáhá s výběrem vhodného mediátora. I v průběhu mediačního procesu může být nápomocen při vyjednávání, může poskytovat právní rady a snažit se ochránit zájmy svého klienta, avšak i přesto musí především podporovat co nejvyšší komunikaci samotných stran sporu. V závěru mohou právní zástupci asistovat při vyhotovení mediační dohody, případně ji sami sepsat, vždy však musí zcela reflektovat výsledek vyjednávání stran sporu.⁷⁹

3.5.4. Rodinný mediátor

Jak už bylo výše řečeno, mediaci je možné vykonávat dle zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, tedy jako zapsaný mediátor nebo jako nezapsaný mediátor na základě živnostenského oprávnění. Výkon mediace nezapsaným mediátorem není právně regulovaný, a proto nelze mluvit o speciálních nárocích na mediátora v oblasti mediace rodinné.

Jinak je tomu u mediátorů zapsaných. Ti mají povinnost složit zkoušku, jež prokazuje jejich kvalifikaci. Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, rozlišuje zkoušku mediátora a zkoušku z rodinné mediace. Zkouška mediátora je prvním stupněm, jenž musí složit všichni zapsaní mediátoři. Skládá se z písemné a ústní části a po jejím splněním je osoba zapsána do seznamu

⁷⁹ POTOČKOVÁ, Dana. Advokáti ve světě mediace. Bulletin advokacie 2013, č. 6, s. 35–37. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/advokati-ve-svete-mediace?browser=mobi>.

mediátorů jako zapsaný mediátor. V rámci zkoušky jsou testovány okruhy z oblasti mediace a mediačních technik, z různých oblastí práva, včetně práva rodinného a z oblasti psychologie a sociologie.⁸⁰ Taková osoba má tedy i jisté základy pro výkon mediace rodinné a ani zákon jí tuto činnost nikde nezakazuje, avšak v seznamu mediátorů nemá uvedené zaměření na rodinnou mediaci, což může být pro potenciální účastníky rodinné mediace při výběru vhodného mediátora překážkou.

Aby zapsaný mediátor specializaci v oblasti rodinné mediace získal, musí ještě nad rámec zkoušky mediátora složit zkoušku z rodinné mediace. Ta probíhá již pouze ústní formou a zaměřuje se na praktické prokázání mediačních schopností v rámci modelového případu⁸¹ a na následné otázky vztahující se k problematice rodinných vztahů.⁸² V případě úspěchu je k jeho osobě v seznamu mediátorů připsáno zaměření na rodinnou mediaci.

V souhrnu lze označit požadavky pro obdržení specializace za znalostní, tedy prokázání průřezových znalostí z oborů, jež jsou pro rodinnou mediaci klíčové, a dále dovednostní, jež plynou z praxe, ze zkušeností a z osobnostních předpokladů, jako jsou vysoké morální kvality, dobré komunikační dovednosti, vysoká emoční inteligence, empatie, pozitivní myšlení, vstřícnost a otevřenost.⁸³

3.6. Specifika rodinné mediace

Z výše uvedeného lze specifika rodinné mediace shrnout následovně.

Jako první a zcela zásadní je třeba uvést specifickou vztahů, jež jsou předmětem rodinné mediace. Jedná se o vztahy soukromé a velmi důvěrné a intimní,⁸⁴ proto se konflikty

⁸⁰ § 2 odst. 2 vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

⁸¹ Doležalová, M., Hájková, Š., Potočková, D., Štandera, J.: Zákon o mediaci. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 218–238.

⁸² <https://justice.cz/web/msp/zkousky-mediatora-a-zapis-do-seznamu-mediatoru1?clanek=informace-pro-uchazece-o-vykonani-zkousky-mediatora-a-zkousky-z-rodinne-media-1>.

⁸³ HOLÁ, Lenka. Rodinná mediace v České republice. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4, s. 216–218.

⁸⁴ HOLÁ, Lenka. Mediace a možnosti využití v praxi. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-

v nich vzniklé vyznačují vysokou intenzitou emocí. Zároveň zde existuje potřeba, aby tyto vztahy přetrvávaly i do budoucna, a to alespoň v částečně funkční podobě.⁸⁵ Cílem mediace proto není pouhé vyřešení předneseného konfliktu, ale zároveň i snaha o jeho další předcházení. Ať už se jedná o situace, kdy mediační dohoda pomůže zachránit fungování rodiny nebo situace, kdy zmírní následky jejího rozpadu, vždy je nutné v jejím rámci neopomenout i nastavení fungování vztahů v budoucnu.

Dalším bodem, jenž rodinnou mediaci odlišuje od jejích ostatních forem, je osoba dítěte, jako přímý či nepřímý účastník sporu. Jejich účast klade na mediaci i mediátora vysoké nároky a zajištění prosazení jejich zájmů je klíčovým principem rodinné mediace.

Dále lze jako specifikum zmínit osobu rodinného mediátora, na něhož jsou kladeny vyšší požadavky než na osobu mediátora ostatních sporů. A v neposlední řadě lze také zmínit délku trvání rodinné mediace, jež je, kvůli složitosti a komplexnosti, jíž se rodinné konflikty vyznačují, vyšší, a tím pádem i logicky spojena s vyšším množstvím návštěv mediátora.⁸⁶

4109-3, s. 88.

⁸⁵ <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/specifika-rodinnych-mediaci#note-5>.

⁸⁶ ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. Průvodce rodinnou mediací. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0, s. 18.

4. Komparace rodinné mediace a soudních sporů z rodinného práva

V následující části této diplomové práce bych chtěla přikročit ke komparaci rodinné mediace se soudním řízením, a to skrze porovnání v konkrétních oblastech využití, jimiž jsou svěřeni dítěte do péče, vypořádání společného jmění manželů a určování výživného na nezletilé a zletilé dítě.

Je nutné předestřít, že následující komparace nemá vyvolat dojem, že rodinná mediace a soudní řízení v rodinněprávních věcech stojí a priori proti sobě v opozici a účastníci sporu jsou automaticky stavěni před otázku volby vhodného řešení. Není tomu tak už z toho důvodu, že některé záležitosti spadají do výlučné pravomoci soudů, a výběr mediace proto nepřichází v úvahu. Těmito výlučnými pravomocemi soudů je rozhodování o osobním stavu, typickým příkladem je rozvod manželství dle § 755 an. zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, dále věci, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, typicky řízení ve věcech péče soudu o nezletilé dle § 466 an. zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a konečně ve věcech, kde hmotné právo vylučuje úpravu poměrů účastníků jejich dispozitivními právními úkony.⁸⁷ To však nebrání tomu, aby o předmětu byla sjednána mediační dohoda, již pak soud v soudním řízení schválí. V praxi pak na sebe oba instituty mohou navazovat a v průběhu procesu se střídat. Stává se tak především prostřednictvím nařízení prvního setkání s mediátorem, o němž bylo pojednáno výše. Soud v něm přeruší soudní řízení na dobu až tří měsíců, v nichž nechá prostor pro možnou mediaci a následně opět převezme roli. V případě neúspěchu mediace pokračuje v soudním řízení, v případě úspěchu může schválit mediační dohodu a učinit ji tak vykonatelnou. Návaznost ale může být i opačná. Účastníci sporu mohou zvolit mediaci jakožto prvotní způsob řešení, avšak i přes snahu všech zúčastněných může být neúspěšná, v takovém případě pak bude soudní řízení dalším logickým krokem.

⁸⁷ HÁJKOVÁ, Šárka. Mediace v kontextu občanského soudního řízení. Bulletin advokacie.2013, č. 6., s. 24–26. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-rizeni>.

4.1. Svěření dítěte do péče

4.1.1. Institut svěření dítěte do péče

Mezi rodiči a dětmi existují vztahy, jež jsou v právní rovině představovány vzájemnými povinnostmi a právy.⁸⁸ Povinnosti a práva rodičů vůči dětem je možné dělit do tří kategorií, jimiž jsou povinnosti a práva rodičů spojená s osobností dítěte a povinnosti a práva osobní povahy, mezi něž řadíme například právo určit dítěti jméno a příjmení, další kategorií je souhrn práv a povinností označovaných jako rodičovská odpovědnost, jejíž obsah je vymezen v § 585 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a konečně poslední kategorie, již představuje vyživovací povinnost rodičů.⁸⁹

Rodičovskou odpovědnost zákon chápe jako „*souhrn povinností a práv rodičů, jež spočívají v péči o dítě (...), v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění (...)*“.⁹⁰ V případě rozvodu manželství ani rozpadu partnerství rodičovská odpovědnost rodičů nezaniká, z důvodu změny životních okolností je však třeba rozhodnout, jak bude každý z rodičů nadále o dítě pečovat⁹¹, tedy s kým bude dítě žít ve společné domácnosti a kdo bude rozhodovat o běžných záležitostech každých dnů⁹², a právě toto rozhodnutí o budoucí osobní péči o dítě je předmětem institutu svěření dítěte do péče. V případě rozvodu manželství je taková dohoda jeho předpokladem a manželství bez ní nemůže být rozvedeno, v případě rozpadu partnerství je tato dohoda také nutná, ale je ponecháno na rodičích samotných, aby ji uzavřeli, soud v těchto případech zasahuje pouze nedokáží-li se rodiče sami dohodnout.⁹³

⁸⁸ § 858 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁸⁹ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 722–725.

⁹⁰ § 858 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹¹ § 906 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹² Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 947–950.

⁹³ § 908 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Osobní péče rodičů o dítě může být trojího typu. Individuální péče jednoho z rodičů, jemuž bylo dítě svěřeno do péče za současného zachování práva styku dítěte s druhým rodičem. Druhým typem je střídavá péče obou rodičů, při níž o dítě pečují vždy jeden z rodičů po určitý časový úsek a konečně společná péče obou rodičů, při níž pečují o dítě oba rodiče společně, čímž má být docíleno minimálního množství změn a negativních dopadů na budoucí život dítěte. Vedle toho může soud dítě svěřit do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v jeho zájmu.⁹⁴ Pro účely této práce se zaměřím pouze na případy osobní péče rodičů, nikoli na posledně uvedené svěřením do péče jiné osoby.

Rozhodnutí o jedné z výše uvedených forem péče o dítě může proběhnout dvěma způsoby. Prvním z nich je společná dohoda rodičů dítěte, jež musí být v souladu se zájmem dítěte. Tato dohoda je předpokládána u rodičů, kteří nejsou manžely, a u manželů je preferována, zde však v případě její neexistence automaticky přebírá roli soud, jenž určí budoucí péči o dítě. Jeho předním kritériem při rozhodování je zájem dítěte, přičemž soud musí vzít v potaz osobnost dítěte, citovou orientaci a zázemí dítěte, výchovné schopnosti obou rodičů, stálost výchovného prostředí, v němž má dítě žít, citové vazby k příbuzným i nepříbuzným osobám, který z rodičů o dítě doposud řádně pečoval a konečně u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.⁹⁵ Tato všechna kritéria musí být v každém případě individuálně posouzena, nelze proto předem nadřadit jednu z forem péče o dítě, typicky střídavou péči, nad ostatní⁹⁶, a na základě tohoto posouzení musí být vybráno nejlepší možné budoucí uspořádání pro dítě a celou rodinu⁹⁷.

⁹⁴ § 907 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁵ § 907 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁹⁶ Ústavní soud k tomu ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 1921/17 ze dne 21.11.2017 konstatoval, že „Pojem „v péči obou rodičů“ nelze chápat jako paušalizaci (upřednostnění) střídavé péče jakožto základního východiska při rozhodování o výchově dětí. Naopak je nezbytné, aby obecné soudy vždy zohlednily ad hoc všechny okolnosti posuzované věci a rozhodly o formě péče v nejlepším zájmu dítěte – tak, aby byl podíl obou rodičů na péči a výchově dítěte zásadně rovnocenný, čehož nelze dosáhnout jen úpravou péče střídavé nebo společné, ale i svěřením dítěte do výlučné péče jednoho z rodičů, avšak za současné odpovídající úpravy styku dítěte s druhým rodičem.“
Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2017/IV._US_1921_17_an.pdf

⁹⁷ Což potvrzuje Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. 1. 2005 slovy „Je proto věcí

4.1.2. Právní rámec institutu svěřeni dítěte do péče

Hmotněprávní úpravu institutu, o níž bylo pojednáno výše, nalezneme v § 906, 907 a 908 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Procesní úprava je obsažena v zákoně 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, konkrétně v § 466 an., tedy v části řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Pro případnou mediaci se pak použije zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci, jenž poskytuje základní rámec mediačního procesu.

4.1.3. Zahájení řízení

O úpravě péče o dítě po rozvodu rodičů může být vedeno jak řízení soudní, tak mediace.

Soudní řízení ve věci svěřeni dítěte do péče⁹⁸ může být zahájeno na návrh i bez návrhu, jak vyplývá z § 13 odst. 1 zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Návrh ve věci může podat jeden z rodičů nebo oba rodiče, a to buď před podáním návrhu na rozvod nebo nejpozději společně s ním⁹⁹. Návrh podávají rodiče nezletilého dítěte k obecnému soudu, jímž je soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště¹⁰⁰, které je definováno jako místo, kde se nezletilý na základě dohody rodičů nebo rozhodnutí soudu trvale zdržuje¹⁰¹. Zde je nutné podotknout, že místní příslušnost ve věci svěřeni dítěte do péče může být odlišná od místní příslušnosti ve věci rozvodu manželství, která je stanovena dle posledního společného bydliště manželů v České republice, bydlí-li v obvodu soudu alespoň jeden z rodičů¹⁰². Podání musí obsahovat informace o dítěti i o rodičích a především petit, v němž rodiče formulují představu, jak by měl soud o úpravě poměrů k nezletilému dítěti rozhodnout. Takto předložená dohoda

obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí (...) rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi.“ Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-363-03>

⁹⁸ Dle § 466 písm. b) zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁹⁹ <https://justice.cz/chci-se-rozvest>

¹⁰⁰ § 4 odst. 2 zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁰¹ Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlácil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 7–9.

¹⁰² § 383 zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

rodičů bývá soudem zpravidla schválena s výjimkou případů, kdy dohodnutá úprava poměrů není v souladu se zájmy dítěte, a musí proto být nahrazena autoritativním rozhodnutím soudu.¹⁰³

V případě, že je soudu podán pouze návrh na rozvod manželství, zahájí soud řízení ve věci úpravy poměrů k nezletilému dítěti z úřední povinnosti. v takovém případě neexistuje žádná dohoda rodičů, již by soud mohl schválit, a je proto na soudu, aby podle výše uvedených kritérií autoritativně rozhodl o úpravě poměrů k nezletilému dítěti.

Mediace může být taktéž zahájena dvěma způsoby. Prvním z nich je oslovení vybraného mediátora stranami sporu, v tomto případě tedy rodiči dítěte. Nutným předpokladem je souhlas obou rodičů s mediací a schopnost společně vybrat vhodného mediátora. Cesta k výběru může být u jednotlivých klientů odlišná, avšak vodítkem vždy může být oficiální seznam zapsaných mediátorů vedený Ministerstvem spravedlnosti¹⁰⁴, v němž lze dohledat mediátory se zaměřením na rodinnou mediaci. Vedle tohoto oficiálního seznamu je také možné oslovit mediátory skrze nevládní organizaci Asociace mediátorů České republiky¹⁰⁵, jež sdružuje 117 akreditovaných mediátorů, z nichž někteří mají specializaci v oblasti rodinné mediace. Výběr však samozřejmě není omezen na takto úzkou skupinu a je ponecháno na vůli stran sporu, jakou cestu si zvolí, přičemž se nemusí omezovat pouze na mediátory zapsané. Po oslovení mediátora bývá společně vybrán termín prvního mediačního setkání, přičemž závisí pouze na vytíženosti daného mediátora a čase a ochotě klientů, obecně lze proto říci, že doba od oslovení mediátora po první setkání bývá zpravidla kratší než doba od podání návrhu soudu k nařízení prvního jednání.¹⁰⁶ Během tohoto prvního setkání s mediátorem bývá uzavřena smlouva o provedení mediace, kterou se zahajuje samotná mediace.

¹⁰³ § 906 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁰⁴ Dostupný https://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx.

¹⁰⁵ Dostupné <https://www.amcr.cz/mediatori/>.

¹⁰⁶ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 55.

Druhá možnost zahájení mediace ve věci úpravy poměrů k nezletilému dítěti může být skrze institut nařízení prvního setkání s mediátorem, jenž rodičům, kteří jsou účastníky soudního řízení, nařídí podstoupit toto první setkání s mediátorem za účelem seznámení se s rodinnou mediací. Statistiky ukazují, že tento institut bývá z celé opatrovnické agendy užíván nejvíce právě ve věcech péče soudu o nezletilé, konkrétně v 67 % za roky 2017–2019¹⁰⁷. Největší procento z tohoto čísla pak tvoří právě řízení o svěřeni dítěte do péče.¹⁰⁸ Konkrétní čísla vyplývají ze statistik, jež mi byly poskytnuty Ministerstvem spravedlnosti na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, viz Příloha I.¹⁰⁹ V roce 2018 bylo ve věci svěřeni dítěte do péče nařízeno čtyřicet dva prvních setkání s mediátorem, v roce 2019 bylo nařízeno šedesát čtyři prvních setkání s mediátorem, v roce 2020 jich bylo nařízeno padesát, v roce 2021 šedesát osm a v roce 2022 padesát čtyři. Úspěšnost tohoto institutu je však dle poskytnutých dat téměř nulová, jelikož k uzavření mediační dohody ve výše uvedených případech došlo pouze ve třech případech v roce 2020 a v jednom případě v roce 2022. Zde je však nutné říci, že institut prvního setkání s mediátorem je stále využíván v naprostém minimu případů, veřejnost s ním není dostatečně obeznámena, a důvěra v něj je proto zatím velmi slabá.¹¹⁰ Z tohoto minimálního vzorku proto nelze dělat závěry o jeho neúčelnosti. Naopak dle odborné literatury¹¹¹ je třeba stále zvyšovat informovanost o institutu mediace a posilovat tak důvěru v něj, aby v budoucnu dokázal naplnit svůj účel, tedy pomoci odbřemenění soudů.¹¹²

¹⁰⁷ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 126.

¹⁰⁸ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 127.

¹⁰⁹ Informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č. j. MSP-292/2023-OSV-OSV/4.

¹¹⁰ URBANOVÁ, M., HOLÁ, L., LAKOMÝ, M. Mediation in the Context of Law Acquaintance. *DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review*, 2020, vol. 11, no. 1, s. 8-15. Dostupné na <https://sciendo.com/de/article/10.2478/danb-2020-0001>.

¹¹¹ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 69.

¹¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb., o mediaci.

4.1.4. Průběh řízení

Po zahájení řízení soud nařídí jednání ve věci samé.¹¹³ K nařízení jednání ve věci svěření dítěte do péče dochází zásadně vždy, neboť zákon výslovně nedovoluje rozhodnout ve věcech péče soudu o nezletilé bez jednání. Následný průběh jednání závisí na skutečnosti, zda se rodiče dokázali dohodnout na budoucí úpravě poměrů k nezletilému dítěti či nikoliv. V případě existence dohody je jednání omezeno na její schválení formou usnesení.¹¹⁴ Pokud však rodiče společnou dohodu nedokázali nalézt, je soud povinen zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí ve věci¹¹⁵ a rozhodnout v souladu se zájmem dítěte. Jednání má předem zákonem přesně stanovený postup, jenž musí být soudem i jeho účastníky dodržován. Specifikem tohoto jednání je možnost přímé participace nezletilého dítěte, které má právo na informace ve věcech, jež se přímo dotýkají jeho zájmu.¹¹⁶ Je-li nezletilý schopen formulovat své názory, je povinností soudu jejich zjištění.¹¹⁷ Zákon formuluje vyvratitelnou domněnku, že tuto schopnost má dítě starší dvanácti let.¹¹⁸ Tato skutečnost však potřebuje vždy individuální posouzení a není výjimkou, že i dítě mladší 12 let je schopno formulovat své názory, jež pak musí být slyšeny.¹¹⁹ Zjištění názoru dítěte může probíhat různými způsoby, nejběžněji prostřednictvím rodičů dítěte. Přímý výslech před soudem je opatření výjimečné, které je vzhledem k zátěži, jež pro dítě představuje, třeba využít, nedostačují-li způsoby jiné¹²⁰, a to po

¹¹³ § 19 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹¹⁴ § 10 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹¹⁵ § 20 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹¹⁶ § 867 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹⁷ § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹¹⁸ § 867 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹¹⁹ Ústavní soud ve svých nálezech potvrzuje, že i děti mladší dvanácti let jsou v konkrétních případech schopny formulovat své názory a musí být proto u soudu slyšeny. Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1002/19 ze dne 9. 10. 2019. Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2019/IV._US_1002_19_an.pdf nebo nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2482-13>.

¹²⁰ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 647–651.

pečlivém uvážení soudu¹²¹. Výslech probíhá zásadně u soudu, nejedná-li se o výjimečný případ, ve kterém je vhodné provést výslech jiným způsobem.¹²² Soud musí vyslechnout přání dítěte vhodným způsobem, přiměřeným jeho věku a vyspělosti. Osoba soudce i samotná instituce soudu může v dítěti vyvolávat obavy a strach, které mohou zamezit získání potřebných informací. Formální prostředí soudu se tak často stává automatickou překážkou, s níž musí soudci pracovat, a i přes ni se snažit vyvolat v dítěti důvěru, aby došlo k potřebnému sdílení informací. Jako pomoc může sloužit přítomnost další osoby, důvěrníka či například dětského psychologa.¹²³ Vedle možného výslechu dítěte musí přistoupit soud i k provedení dalších podstatných důkazních prostředků, na jejichž základě pak může vynést rozsudek ve věci samé.¹²⁴

Mediace jakožto neformální způsob řešení sporů nemá, na rozdíl od soudního jednání, přesně stanovený průběh, proto bude každá mediace probíhat odlišně v závislosti na případě a přístupu mediátora, jenž je za průběh mediace zodpovědný. Po vzájemné domluvě termínu se obě strany setkají s mediátorem na jimi domluveném místě, jež by mělo pro oba účastníky působit neutrálně. Mediátor v první řadě připomene, co je mediace, a nastaví, jak bude proces probíhat, a následně již přenechá aktivní roli na účastníky mediace, kteří mají nastínit své vidění problému a postupně pomocí komunikace a mediačních technik dospět k nalezení vlastního nejlepšího řešení. V průběhu nedochází k provádění žádných důkazů, ani k autoritativnímu rozhodování o věci. Účastníci mediace přichází s konkrétním problémem, jenž chtějí řešit, v daném případě tedy nalezení dohody o budoucí péči o nezletilé děti. V průběhu procesu mediace však logicky dochází k odkrytí hlubších problémů a rozkrývání vzájemných vztahů mezi účastníky, což často může vést k nalezení dohody ve více oblastech, a především

¹²¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2643/13-2 ze dne 12. 9. 2014. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=85475&pos=1&cnt=2&typ=result>.

¹²² Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 výslovně říká, že je třeba zjistit přání dítěte přímo před soudem, nebránili tomu zvláště významné okolnosti. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2482-13>.

¹²³ SIGMUNDOVÁ, Michaela. Pohovory soudu s nezletilými dětmi. Rodinné listy [online]. Wolters Kluwer, 2022, číslo 2, s. 6, LIT304757CZ. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/304757/1/2>.

¹²⁴ § 471 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

k alespoň částečnému narovnání disfunkčních vztahů.¹²⁵ V okamžiku nalezení řešení, jež se oběma účastníkům jeví jako nejlepší a na němž se oba shodnou, dochází k uzavření mediační dohody, jež je výsledkem mediačního procesu. V některých případech může výslednou dohodu ovlivnit i nezletilé dítě, které může být přítomno za předpokladu vzájemné dohody všech zúčastněných. I zde však musí hrát primární roli zájem dítěte a proces mediace musí být jeho přítomnosti přizpůsoben. Přítomnosti dítěte a jeho zvládnání situace nahrává neformálnost mediačního procesu a absence stanovených procesních postupů. Na druhou stranu je však nutné podotknout, že veškerý průběh mediace určují její samotní účastníci, kteří mohou ovlivňovat dítě i způsob, jakým bude přítomno, ve svůj prospěch. Zde musí mediátor sehrát svou zásadní roli, tedy provést dítě mediačním procesem tak, aby byly ochráněny jeho zájmy.

Mediační dohoda, kterou účastníci mediace uzavřou, může být konečným řešením věci pouze u nesezdaných párů. V případě manželství, jež má být rozvedeno, vyžaduje zákon upravení poměrů k nezletilému dítěti soudní cestou. To však neznamená, že by v těchto případech mediace neměla své místo, naopak. Mediace může být v těchto případech cestou, jak spor vyřešit, a před soud pak již rodiče přicházejí s dohodou, kterou soud pouze schvaluje.

4.1.5. Průměrná délka řízení

Veškeré spory vzniklé v mezilidských vztazích potřebují svá řešení, a to, pokud možno, co nejrychleji. Na soudnictví je obecně kladen požadavek projednání věci bez zbytečných průtahů¹²⁶, jenž je umocněn právě ve věcech péče soudu o nezletilé, jehož účastníci jsou ti nejzranitelnější, a časové průtahy zde mohou mít nedozírné následky na fungování rodinných vztahů. Pro zajištění naplnění tohoto požadavku stanovuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, šestiměsíční lhůtu, v níž musí soud vydat rozhodnutí ve věci samé.¹²⁷ V případě nedodržení stanovené lhůty má soud povinnost uvést v odůvodnění rozhodnutí

¹²⁵ KOPALOVÁ, Michaela, SOUKUPOVÁ Soňa. Mediace očima zapsané mediátorky a soudkyně. Sdc. – Soudce [online]. Wolters Kluwer, 2022, číslo 4, s. 13, LIT306214CZ. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/306214/1/2#>.

¹²⁶ Čl. 38 odst. 2 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

¹²⁷ § 471 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Tento zákonný požadavek vychází z čl. 7 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

skutečnosti, pro něž nebylo možné lhůtu dodržet, a to tak konkrétně, aby uvedené důvody byly přezkoumatelné.¹²⁸ Ze statistik, jež každoročně zveřejňuje Ministerstvo spravedlnosti na svých internetových stránkách, vyplývá, že průměrná délka soudního řízení ve věci svěřeni dítěte do péče odpovídá požadavku vyřízení věci do šesti měsíců, avšak případů, jež tuto lhůtu překročí, bývá každý rok kolem dvou tisíc.¹²⁹

Níže v Grafu 1 je znázorněna průměrná délka soudního řízení ve věci svěřeni dítěte do péče, a to v případech svěřeni dítěte matce, otci, oběma rodičům do společné péče a oběma rodičům do střídavé péče. Zároveň je v grafu velikostí bodů vyznačen počet jednotlivých soudních řízení (čím větší bod, tím více případů).¹³⁰ Z Grafu 1 vyplývá, že nejdéle trvají soudní řízení, jež končí rozhodnutím o svěřeni dítěte do péče otce, nejkratší naopak bývají ta soudní řízení, v nichž je rozhodnuto o společné péči obou rodičů. Lze se proto domnívat, že případy svěřeni do společné péče obou rodičů budou vycházet především ze situací, v nichž je soudu předložena dohoda rodičů a soud ji usnesením pouze schválí. Z Grafu 1 lze dále vyčíst, že průměrná délka soudního řízení v jednotlivých oblastech se v průběhu let zásadně nemění a soudy jsou tak v rychlosti svého rozhodování konstantní. Za roky 2018–2021 je průměrná délka (zaokrouhlená na celé dny) soudního řízení ve věci svěřeni dítěte do péče matce 128 dní, otci 171 dní, do společné péče obou rodičů 99 dní a do střídavé péče obou rodičů 150 dní. Z Grafu 1 je zároveň patrné, že nejvíce soudních řízení je ve věci svěřeni dítěte do péče matky, konkrétně 10 686 případů za rok 2018, 10 008 případů za rok 2019, 8922 případů za rok 2020 a 8931 případů za rok 2021. Ve věci svěřeni dítěte do péče otci je konán značně menší počet soudních řízení, a to 1 100 případů za rok 2018, 1 009 případů za rok 2019, 887 případů za rok

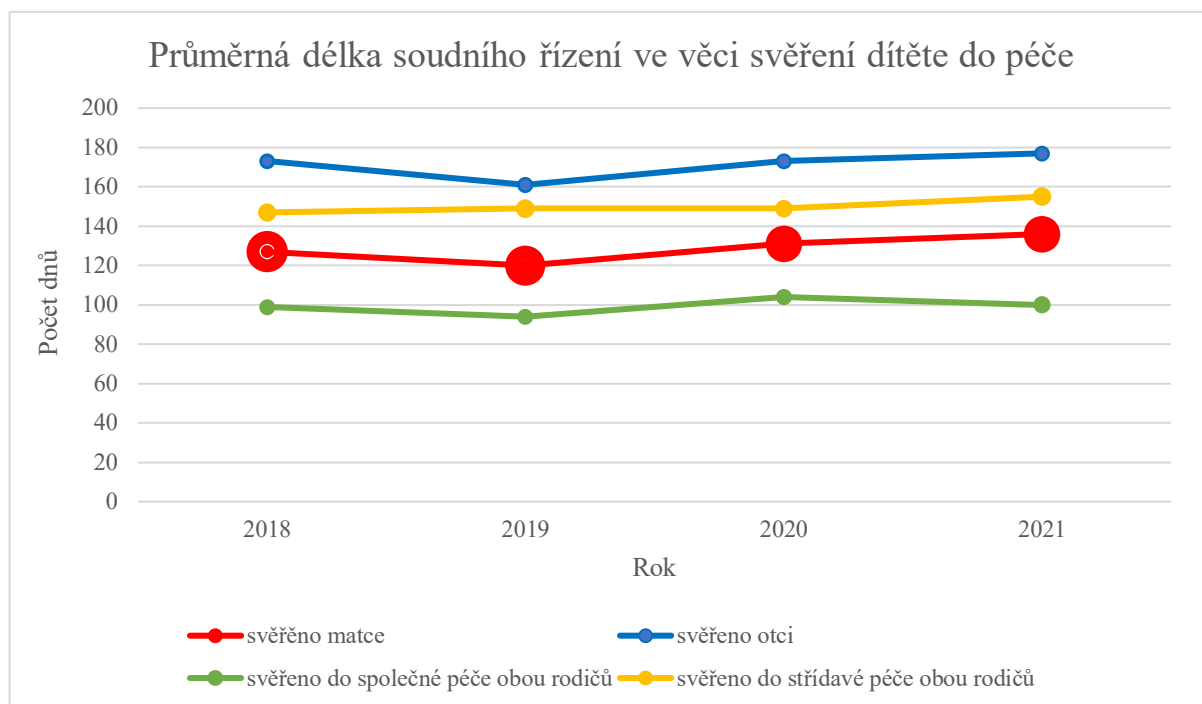
¹²⁸ Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlácil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1036–1045.

¹²⁹ Konkrétně za rok 2018 bylo takových případů, v kategoriích svěřeno matce, otci, do společné péče obou rodičů a do střídavé péče obou rodičů, 2087, v roce 2019 jich bylo 1804, v roce 2020 jich bylo 2125 a v roce 2021 takových případů bylo 2387.

Data vycházejí ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti. S-SL-O – Statistický list o – Přehled o délce soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci podle předmětu a výsledku pro roky 2018–2021 dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

¹³⁰ Data jsou shromážděna ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti. S-SL-O – Statistický list o – Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech podle předmětu a výsledku pro roky 2018–2021 dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

2020 a 907 případů za rok 2021. Počet soudních řízení, jež svěří dítě do společné péče obou rodičů má vzrůstající tendenci, kdy v roce 2018 bylo pouze 883 případů, v roce 2019 jich bylo již 1 147, v roce 2020 1 263 a v roce 2021 dokonce 1 403 případů. Stejný vývoj mají i soudní řízení, jež svěřují dítě do střídavé péče obou rodičů, jichž bylo v roce 2019 1 814, v roce 2019 bylo těchto případů 1 963, v roce 2020 došlo k poklesu na 1 789 případů a v roce 2021 byl zaznamenán nárůst na 2 137 případů.¹³¹

Graf 1 - Průměrná délka soudního řízení ve věci svěřením dítěte do péče

Průměrnou délku mediace nelze takto graficky znázornit. Mediátoři vykonávají podnikatelskou činnost, na niž se nevztahují stejné požadavky jako na výkon soudní moci. Proto ve statistických listech Ministerstva spravedlnosti neexistují data, jež by popisovala výkon mediace, s výjimkou záznamu o počtu nařízených prvních setkání s mediátorem. Ani

¹³¹ Data jsou shromážděna ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti. S-SL-O – Statistický list o – Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech podle předmětu a výsledku pro roky 2018–2021 dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickyh-listu.html>.

jednotliví poskytovatelé mediačních služeb neuvádí statistická data o své činnosti.¹³² Lze proto, bohužel, vycházet jen z obecných poznatků, jež jsou uváděny autory zabývajícími se mediační praxí.

Obecně je uváděno, že je mediace ve srovnání se soudním řízením rychlejším řešením vzniknuvších sporů.¹³³ Tuto tezi potvrzuje i dotazníkové šetření uvedené v knize *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*¹³⁴, provedené mezi zapsanými mediátory, soudci a advokáty, kteří odpovídali na otázky srovnávající mediaci a soudní řízení, přičemž se všechny tři skupiny dotazovaných shodly, že délka trvání mediace je kratší než soudní řízení. Jedno mediační setkání trvá zpravidla 3 hodiny.¹³⁵ Počet těchto mediačních setkání je závislý v první řadě na ochotě klientů věnovat mediaci čas, na složitosti případu, množství řešených problémů a počtu účastníků. Rodinné mediace, a především pak ty, v nichž jsou řešeny problémy dotýkající se dětí, patří zpravidla mezi časově náročnější, jelikož je třeba vyřešit široký okruh záležitostí, aby bylo zajištěno budoucí fungování rodiny, a samozřejmě nelze opomenout velké emoce, které mohou celý mediační proces značně prodloužit. K rozhodnutí o podobě svěřením dítěte do péče je proto třeba obvykle tří až pěti mediačních setkání, tedy celkově devíti až patnácti hodin rozložených v čase dle časových možností všech zúčastněných.¹³⁶ Mediátoři se však vyznačují vyšší časovou flexibilitou než soudci svázaní lhůtami a rozvrhy práce, lze proto souhlasit s tvrzením, že mediace ve věci svěřením dítěte do péče bude časově kratší než soudní řízení ve stejné věci. Potvrzení nacházíme i v důvodové

¹³² Dle HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 114 neexistují v současné době data, jež by umožňovala provedení analýzy, která by srovnávala mediaci se soudním řízením.

¹³³ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. *Psyché* (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6, s. 173., SVATOŠ, Martin. *Tajemství mediace, aneb, Řešení sporů od a do Z.* [Praha]: Art Francesco, 2020. ISBN 978-80-86819-17-4, s. 107

¹³⁴ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 115.

¹³⁵ <https://www.amcr.cz/chci-se-do-zvedet-o-mediaci/> nebo <https://www.mediace-cr.cz/mediace/co-je-mediace/>.

¹³⁶ VRABCOVÁ, Dana. *Konflikty rodinné mediace pod vlivem proměn společnosti*. *Sociální práce* 2019, č. 3. Dostupné z <https://socialniprace.cz/online-clanky/konflikty-rodinne-mediace-pod-vlivem-promen-spolecnosti/>.

zprávě k zákonu č. 202/2012 Sb., o mediaci, jenž uvádí, že průměrná délka mediace je 60 dnů, tedy kratší, než průměrná délka soudního řízení uvedena v Grafu 1.

4.1.6. Finanční náročnost řízení

Soudní řízení ve věci péče soudu o nezletilé, tedy i ve věci svěřeni dítěte do péče, je řízení, jež je možno zahájit i bez návrhu, a dle zákonné úpravy v něm nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení¹³⁷, z čehož vyplývá, že každý účastník nese své náklady sám. Mezi náklady řízení dle zákona patří *„zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2“*¹³⁸.

Za hotové výdaje účastníků a jejich zástupců je možné považovat zejména výdaje spojené s doručením podání soudu, jízdné a místní přepravné, stravné a nocležné, včetně soudního poplatku.¹³⁹ Ve věci svěřeni dítěte do péče je možné podat soudu návrh, a to buď v písemné podobě, v elektronické podobě či ústně do protokolu, což představuje náklady nejvýše v hodnotě 100 Kč. Dále je možné, že vzhledem k odlišné místní příslušnosti soudu ve věci svěřeni dítěte do péče a ve věci rozvodu manželství, budou muset účastníci řízení vynaložit náklady na cestu, případně nocleh a stravu. Zde nelze uvést přesnou částku, jelikož výše bude vždy individuální podle konkrétního případu. Další součástí hotových výdajů je soudní poplatek, od něhož je však řízení ve věci svěřeni dítěte do péče osvobozeno¹⁴⁰, tudíž tento výdaj nevznikne. Ušlý výdělek je nutno započítávat mezi náklady soudního řízení

¹³⁷ § 23 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹³⁸ § 137 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹³⁹ Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 942–950.

¹⁴⁰ § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

v případě, že účastník soudního řízení nemůže vykonávat práci z důvodu účasti na soudním jednání.

Náklady důkazů a tlumočné nese opět každý z účastníků, ale zároveň i soud¹⁴¹, sám. Náklady důkazů opět není možné obecně vyčíslit, avšak velkou položkou ve věcech svěřeni dítěte do péče bývá znalecký posudek, jenž je nutné vyhotovit, nejsou-li se rodiče sami schopni domluvit nebo je-li nutný z jiného důvodu. Cena znaleckého posudku se odvíjí od času stráveného na jeho vypracování, přičemž hodinová sazba znalce je stanovena na 800–1000 Kč¹⁴². Vedle odměny za vypracování znaleckého posudku náleží znalci náhrada hotových výdajů, jimiž jsou zejména věcné náklady a cestovní výdaje¹⁴³ a dále náhrada za ztrátu času v případě, že je potřeba provést úkon v místě, které není sídlem znalce¹⁴⁴. Celková cena za znalecký posudek proto bude záviset na složitosti případu a z něho vyplývající časové náročnosti vypracování, očekávat lze tisícové částky mnohdy převyšující 10 000 Kč.

Dalším nákladem řízení může být odměna za zastupování, typicky advokátem. Zastoupení v tomto řízení není zákonem vyžadováno, a je proto možné sepsat návrh na svěřeni dítěte do péče svépomocí či požádat o bezplatnou pomoc orgán sociálně-právní ochrany dětí a následně i v celém soudním řízení jednat samostatně. Nevznikají pak žádné náklady, jež by musely být vynaloženy, avšak může například vzniknout nepoměr mezi stranami, pokud jeden z účastníků zastoupení má a druhý nikoliv. V případě, že se účastník řízení nechá zastoupit advokátem, musí mu být zaplacená odměna, a to buď ve výši ujednané, tedy smluvní odměna, nebo ve výši stanovené vyhláškou¹⁴⁵, tedy mimosmluvní odměna. Typicky bývá mezi advokátem a jeho klientem uzavírána smlouva, jejíž součástí je stanovení výše smluvní odměny advokáta, a mimosmluvní odměna bývá využita pouze pro účely stanovení náhrady nákladů soudního řízení. Jelikož ve věci svěřeni dítěte do péče nenáleží žádnému z účastníků

¹⁴¹ Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlášil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 49-58.

¹⁴² § 2 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb., o znalečném.

¹⁴³ § 11 odst. 1 vyhlášky č. 504/2020 Sb., o znalečném.

¹⁴⁴ § 14 vyhlášky č. 504/2020 Sb., o znalečném.

¹⁴⁵ Vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

řízení nárok na náhradu nákladů řízení, je pro nás mimosmluvní odměna spíše nerelevantní, avšak jelikož ceny advokátních služeb jsou zcela individuální, a nebylo by proto možné uvést částku za zastupování, použiji pro účely této práce vyčíslení mimosmluvní odměny s vědomím toho, že smluvní odměna by v praxi byla zpravidla o něco vyšší. Mimosmluvní odměna se dle vyhlášky¹⁴⁶ vypočítá součtem úkonů, jež advokát ve věci učinil, přičemž každý tento úkon je oceněn určitou vyhláškou pevně stanovenou sazbou. Ve věcech péče soudu o nezletilé tato sazba činí 1000 Kč za úkon.¹⁴⁷ Ve věci svěřeni dítěte do péče advokát provádí následující úkony: převzetí a příprava zastoupení na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb, další porada s klientem přesahující jednu hodinu, písemný návrh ve věci samé, účast na jednání před soudem, a to každé započaté dvě hodiny, jednání s protistranou, a to každé dvě započaté hodiny, případně podání opravných prostředků. Výsledná částka tedy činí 5 000 Kč, nebyl-li podán žádný opravný prostředek, byl-li podán, zvyšuje se tato celková částka vždy o dalších 1000 Kč. Zároveň je možné, že účastník řízení vyhledá pomoc pouze se sepsáním písemného návrhu ve věci samé, nikoliv při zastoupení u ústního jednání, nebo naopak nemusí využít zastoupení při jednání s protistranou a podobně, podle toho se pak bude samozřejmě cena odvíjet. Vedle odměny má advokát ještě nárok na náhradu hotových výdajů¹⁴⁸, jimiž jsou například cestovní náhrady, poštovné, překlady a další, a na náhradu za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby, například za čas promeškaný v důsledku zpoždění zahájení jednání před soudem nebo jiným orgánem, jestliže toto zpoždění činí více než 30 minut¹⁴⁹. V poslední řadě náleží advokátovi náhrada za daň z přidané hodnoty, je-li jejím plátcem, ve výši 21 % ze stanovené mimosmluvní odměny. V tomto případě, při předpokladu odměny ve výši 5 000 Kč, činí nárok na náhradu za daň z přidané hodnoty částku 1 050 Kč. Celková částka, jež by měla být advokátovi uhrazena jako mimosmluvní odměna, se tedy

¹⁴⁶ Vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

¹⁴⁷ § 9 odst. 2 ve spojení s § 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

¹⁴⁸ § 2 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

¹⁴⁹ Svejkský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. *Zákon o advokacii. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 527–528.

pohybuje v řádu tisíců. Na závěr však musím ještě jednou připomenout, že smluvní odměna by byla pravděpodobně vyšší, nelze však jednoznačně říci o kolik.

Cena za soudní řízení pro každého z účastníků by se tedy v našem případě skládala přinejmenším z hotových výdajů účastníka a nákladů důkazů. V takovém případě, pokud nepočítáme, že by bylo nutno vyhotovit znalecký posudek, jež bývá zpravidla placen vždy z poloviny každým z účastníků, by náklady soudního řízení byly zcela minimální. Naopak v případě, že by účastník chtěl být zastoupen advokátem a jednalo by se o komplikovaný případ, jež by vyžadoval vypracování znaleckého posudku, hovoříme již o vyšší částce, jež by mohla přesahovat 10 000 Kč pro každého z účastníků.

Mediace bývá tradičně vnímána jako levnější alternativa soudního řízení, a to jak odbornou literaturou¹⁵⁰, tak samotnými aktéry účastnícími se soudního řízení či mediace, jak opět vyšlo z výše uvedeného dotazníkového šetření¹⁵¹. Celková cena mediace ve věci svěření dítěte do péče se odvíjí především od hodinové sazby vybraného mediátora, délky mediace a přítomnosti či nepřítomnosti advokáta u mediačního procesu. Odměna mediátora je stanovena smlouvou, tudíž konkrétní částka záleží na dohodě mezi mediátorem a účastníky sporu. Hodinová sazba mediace se pohybuje mezi 1000 Kč a 2000 Kč¹⁵², lze tedy počítat s průměrnou sazbou 1500 Kč za hodinu mediačních služeb, jak je potvrzeno i ve výše uvedeném dotazníkovém šetření¹⁵³. Délka mediace ve věci svěření dítěte do péče činí 9–15 hodin, jak je uvedeno v kapitole 4.1.5. Odměna mediátorovi pak v závislosti na konkrétním případě bude činit částku 13 500 Kč – 22 500 Kč, přičemž na úhradě se podílí obě strany rovným dílem, tedy každá strana 6 750 Kč – 11 250 Kč. Odměnu mediátora můžeme považovat

¹⁵⁰ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. *Psyché (Grada)*. ISBN 978-80-247-3134-6, s. 173., SVATOŠ, Martin. *Tajemství mediace, aneb, Řešení sporů od a do Z.* [Praha]: Art Francesco, 2020. ISBN 978-80-86819-17-4, s. 107

¹⁵¹ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. *Právní monografie (Wolters Kluwer ČR)*. ISBN 978-80-7598-933-8, s. 115.

¹⁵² <https://www.amcr.cz/chci-se-dozvedet-o-mediaci/>, <https://www.mediace-cr.cz/mediace/cena-mediace/>, <https://rodinnamediace.cz/rodinna-mediace-humpolec/ceny-rodinna-mediace/>, <https://resenidohodou.cz/cenik/>, <https://eshop.aperio.cz/rodinna-mediace/>.

¹⁵³ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. *Právní monografie (Wolters Kluwer ČR)*. ISBN 978-80-7598-933-8, s. 115.

za nejvyšší položku v celkové ceně za mediaci, pokud nepřistoupí strany k mediaci za přítomnosti jejich právního zástupce. Právní zástupce, jenž by se měl typicky účastnit všech mediačních setkání, si bude také účtovat smluvní odměnu za své služby, kterou lze, dle dat uvedených v dotazníkovém šetření¹⁵⁴, odhadnout na podobnou částku jako odměnu mediátora, avšak s tím rozdílem, že každá strana nese náklady za svého právního zástupce sama.

Náklady na cestu, stravu, nocleh, a jiné lze stanovit stejně jako v případě soudního řízení, a i zde samozřejmě každý z účastníků ponese tyto náklady sám. Oproti soudnímu řízení však nedochází v mediačním procesu k jakémukoliv dokazování, jelikož mediace není založena na modelu autoritativního rozhodnutí ve prospěch jednoho či druhého účastníka, a tudíž zde nevznikají náklady důkazů.

Z výše uvedeného je možné učinit závěr, že ačkoliv je mediace obecně oproti soudnímu řízení vnímána jako levnější, ve věci svěřením dítěte do péče tomu tak být nemusí. V případě, že by se jednalo o méně komplikovaný případ, ve kterém by nebylo třeba nákladné dokazování a účastníci řízení by se nenechávali zastoupit advokátem, jejich náklady na soudní řízení by byly téměř nulové, nepočítáme-li cestu a ušlý zisk, jenž je u mediace a soudního řízení totožný. Oproti tomu mediace ve stejném případě, ač by pro svou předpokládanou nekomplikovanost trvalo zřejmě kratší dobu než předpokládaných 9 hodin, řekněme, že by bylo vyřešeno za jedno mediační setkání v rozsahu 3 hodin, by každou ze stran, při předpokládané hodinové sazbě 1500 Kč, stálo 2 250 Kč. V komplikovanějších případech, kde se strany nechají v soudním řízení zastoupit advokáty a pro rozhodnutí ve věci je nutné vypracování znaleckého posudku, by cena soudního řízení cenu mediace již zřejmě převýšila. Mimosmluvní odměna advokáta je, jak je uvedeno výše, stanovena až na 6 000 Kč, smluvní by byla ještě o něco vyšší, a k tomu připočtená ještě polovina nákladů na vypracování znaleckého posudku by překročila částku 11 250 Kč, jež je výše stanovena pro mediaci. Rozdíl však není nějak zásadní, a lze proto shrnout, že náklady soudního řízení ve věci svěřením dítěte do péče jsou srovnatelné či nižší ve srovnání s náklady mediace v téže věci v závislosti na komplikovanosti případu.

¹⁵⁴ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. Mediace v praxi optikou empirického výzkumu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 115.

4.1.7. Výkon rozhodnutí

Soudní rozhodnutí ve věci svěřeni dítěte do péče může být v případě, že není dobrovolně plněno, vykonatelné prostředky státní moci. Účastníci tak mají jistotu, že v případě neplnění rozhodnutí existuje způsob, jak mohou svá práva vymoci. Rozhodnutí je možné vykonat uložením pokuty¹⁵⁵ a v krajních situacích dokonce až odnětím dítěte tomu, u koho podle rozhodnutí nebo dohody nemá být¹⁵⁶. Vedle povinnosti splnit, co je v rozhodnutí stanovené, musí povinný uhradit náklady tohoto výkonu rozhodnutí¹⁵⁷.

Mediační dohoda je pro strany závazná, avšak není vynutitelná. Nabízí se proto cesta potvrzení dohody soudem, které je v případě sezdaných párů obligatorní. Nesezdané páry, jež využijí mediaci, mají následně na výběr, zda si mediační dohodu nechají potvrdit soudem nebo zda si ji nechají vyhotovit formou notářského zápisu, v takových případech je pak dohoda vykonatelná. Pokud nevyužijí žádné z těchto možností, je pro ně mediační dohoda samozřejmě závazná, ale v případě, že nebude dobrovolně plněna, nebude možné ji bez dalšího vykonat a jedna ze stran bude nucena obrátit se na soud.

4.1.8. Dílčí závěr

Na základě výše uvedeného je nyní možné přistoupit ke komparaci obou způsobů řešení věci svěřeni dítěte do péče. Každý z nich má jistě své nesporné výhody.

Soudní řízení, jakožto formální proces, v němž musí dojít k autoritativnímu rozhodnutí ve věci, nabízí účastníkům jistotu, že bude jejich spor vyřešen závazným způsobem a v případě jeho nedodržení existuje cesta, jak rozhodnutí vymáhat. Proto, neexistuje-li důvěra stran v to, že by mimosoudní dohoda byla uzavřena a následně dodržována, je soudní řešení určitě bezpečnější variantou. Ve prospěch soudního řízení hovoří i fakt, že jeho cena, oproti soudním řízením v jiných věcech, není tak vysoká. Soudní řízení ve věci svěřeni dítěte do péče je

¹⁵⁵ Podle postupu stanoveného v § 502 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁵⁶ Podle postupu stanoveného v § 504 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁵⁷ § 506 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

zákonem privilegováno v tom smyslu, že je oproštěno od soudního poplatku a zároveň žádné ze stran nehrozí, že ponese v případě neúspěchu ve věci veškeré náklady. Cena tedy v závislosti na případu může být i nižší než cena mediace. Nevýhodou soudního řízení je jeho úzké zaměření na konkrétní v návrhu uvedenou záležitost a nemožnost pojmout rodinnou situaci jako celek a zároveň dlouhá celková doba trvání, jež je svázána lhůtami a rozvrhy soudu, a mezi jednotlivými kroky tudíž vznikají dlouhé časové prodlevy.

Výhodou mediace je především komplexnost jejího řešení celé nefunkční vztahové situace, nikoliv pouze dílčí řešení jedné věci. Mediace tak může kromě vyřešení úpravy poměrů k nezletilému dítěti obsáhnout i další záležitosti, jež by v soudním řízení musely být řešeny samostatně. Zároveň neformální proces, jenž si bere za cíl vyřešení situace co nejlépe pro obě strany, lépe odpovídá potřebám rodinných vztahů, jež by v ideálním případě měly v nějaké podobě fungovat i nadále a je přívětivější pro případnou participaci nezletilého dítěte. Podle výše uvedených dat se zároveň jedná o variantu rychlejší. Zásadní nevýhodou mediace je nejistota výsledku. Mediace nemusí být vždy ukončena mediační dohodou, někdy se strany dohodnout nedokážou a čas a energie věnovaná do mediace tím ztratí smysl. Účastníci jsou pak nuceni podstoupit soudní řízení a celou záležitost projednávat po druhé. Zároveň i pokud mediace dospěje k mediační dohodě, bez jejího potvrzení soudem není dohoda vymahatelná a v případě neplnění jsou účastníci opět odkázáni na soudní řízení.

4.2. Vypořádání společného jmění manželů

4.2.1. Institut vypořádání společného jmění manželů

Při vzniku manželství vzniká společné jmění manželů¹⁵⁸, jež zahrnuje vše, co manželům náleží, má majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právních poměrů,¹⁵⁹ tedy jak majetek, tak dluhy¹⁶⁰. Společné jmění manželů může existovat ve třech režimech: v zákonném

¹⁵⁸ <https://portal.gov.cz/rozcestniky/spolecne-jmeni-manzelu-RZC-10>.

¹⁵⁹ § 708 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁰ § 495 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

režimu, v němž se manželé plně řídí ustanovením zákona¹⁶¹, ve smluveném režimu, v němž si majetkový režim domluví sami manželé odlišně od zákona¹⁶², nebo v režimu založeném rozhodnutím soudu, pokud tak jeden z manželů ze závažných důvodů soudu navrhne¹⁶³.

Při zániku manželství společné jmění zaniká a musí dojít k vypořádání doposud společných práv a povinností¹⁶⁴, stejně tak tomu je i při zrušení nebo zúžení společného jmění manželů. K vypořádání může dojít buď dohodou mezi manželi což je způsob preferovaný, nedohodnou-li se, může jeden z manželů podat návrh, aby o vypořádání rozhodl soud a nenastane-li do tří let od zániku, zrušení či zúžení společného jmění manželů ani jedna z předchozích možností, nastane ze zákona domněnka vypořádání společného jmění dle zákonných pravidel.¹⁶⁵ V praxi nastává také situace, kdy jsou různé části společného jmění vypořádány různými způsoby.

4.2.2. Právní rámec institutu vypořádání společného jmění manželů

Hmotněprávní úprava společného jmění manželů, včetně jeho vypořádání, spadá do oblasti manželského majetkové práva, jež je upraveno v části druhé zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně § 736 an. Procesní úprava soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů se řídí zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Pro případnou mediaci se použije zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.

4.2.3. Zahájení řízení

Nedohodnou-li se manželé na způsobu vypořádání společného jmění manželů, avšak zároveň alespoň jeden z nich požaduje, aby k vypořádání došlo dříve nebo jiným způsobem než na základě zákonné domněnky vypořádání společného jmění, může podat soudu návrh na

¹⁶¹ § 709–715 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶² § 716–723 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶³ § 724–728 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁶⁴ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 288–304.

¹⁶⁵ § 738–741 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

vypořádání společného jmění manželů. Jedná se o řízení sporné, jež je ovládáno zásadou dispoziční, proto zahájení bez návrhu z úřední povinnosti není možné. Soudní řízení ve věci je zahájeno dnem, kdy soudu došel návrh na jeho zahájení¹⁶⁶, proto podáním návrhu jednoho z manželů je vyčerpána možnost pro podání návrhu druhého manžela.¹⁶⁷ Soudní řízení může být zahájeno pouze do okamžiku uplynutí tříleté prekluzivní lhůty, je-li však soudu doručen návrh na zahájení řízení nejpozději poslední den této lhůty, soudní řízení může běžet i po jejím uplynutí, čímž se odkládá účinnost domněnky vypořádání.¹⁶⁸ Příslušným soudem pro řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů je okresní soud, v jehož obvodu má bydliště ten z manželů, proti němuž návrh směřuje¹⁶⁹, případně ten soud, jenž rozhodoval o rozvodu manželství, dochází-li k vypořádání společného jmění až po rozvodu¹⁷⁰. Návrh zaslaný soudu musí splňovat zákonné náležitosti¹⁷¹, mezi nimiž zásadní je pro řízení v této věci povinnost tvrzení rozhodných skutečností a s tím spojená povinnost důkazní. Tyto dvě povinnosti nastiňují aktivní roli, jež žalobce, a později i žalovaný, v řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů, musí zastávat. Žalobce má povinnost v návrhu uvést majetkové hodnoty, které podle něj spadají do společného jmění manželů, a své tvrzení musí podpořit důkazy, jelikož soud bude rozhodovat pouze o majetkových hodnotách, jejichž existence ve společném jmění manželů mu byla jedním z účastníků tvrzena a prokázána.

Zahájení mediace ve věci vypořádání společného jmění manželů proběhne obdobně jako zahájení mediace ve věci svěřením dítěte do péče, viz kapitola 4.1.3, tedy vlastním oslovením mediátora v případě, že manželé chtějí nalézt společnou dohodu, případně skrze institut nařízení prvního setkání s mediátorem, jímž může být, v případě konsenzu obou stran, následně zahájena samotná mediace. Průzkumy ukazují, že ve věci vypořádání společného

¹⁶⁶ § 82 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁶⁷ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 323–345.

¹⁶⁸ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 323–345.

¹⁶⁹ § 84 a 85 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁷⁰ § 88 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁷¹ § 79 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

jmění manželů soud využívá nařizování tohoto institutu hojně, dokonce vůbec nejčastěji z celé civilní agendy.¹⁷² Konkrétně bylo v roce 2018 nařízeno 166 prvních setkání s mediátorem ve věci vypořádání společného jmění manželů, v roce 2019 jich soudy nařídili 165, v roce 2020 prvních setkání bylo nařízeno 150, v roce 2021 jich bylo 162 a v roce 2022 jich bylo nařízeno dokonce 184.¹⁷³ Avšak ani zde, stejně jako ve věci svěřeni dítěte do péče (viz kapitola 4.1.3) nelze mluvit o vysoké úspěšnosti, když za všechny výše uvedené roky k dohodě dospělo pouze 10 z těchto nařízených setkání, konkrétně v roce 2018 došlo ke třem dohodám, v roce 2019 ke čtyřem dohodám a v roce 2020 k jedné dohodě. Lze se domnívat, že vzhledem k průměrné délce soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů (viz kapitola 4.2.5) některá řízení, zvláště pak ta z roku 2022, ještě nemusí být ukončena a k mediační dohodě ještě mohou dospět, avšak velký statistický rozdíl tím zřejmě způsoben nebude.

Mediace ve věci vypořádání společného jmění musí být zahájena a zároveň i ukončena před uplynutím tříleté prekluzivní lhůty, jejímž uplynutím zaniká právo vypořádat společné jmění dohodou a nastává domněnka vypořádání. Mediace proto po uplynutí doby tří let postrádá smysl, jelikož manželství je již automaticky vypořádáno dle zákonného postupu, a tudíž není o čem mediační dohodu uzavírat.

4.2.4. Průběh řízení

Po zahájení soudního řízení nařídí soud jednání ve věci samé. Předmětem soudního jednání je prokázání obsahu společného jmění manželů a jeho následné vypořádání. Prokázání obsahu společného jmění probíhá formou dokazování, jež je stěžejní částí celého soudního jednání. Strany sporu mají povinnost předložit důkazy, které prokazují jimi tvrzenou majetkovou hodnotu jako součást společného jmění. Soud sám je vázán zásadou projednací, nikoliv zásadou vyšetřovací, proto obsah společného jmění nad rámec tvrzeného a dokázaného nebude sám zjišťovat. Po zjištění obsahu společného jmění manželů je povinností soudu určit

¹⁷² HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 125.

¹⁷³ Informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č. j. MSP-292/2023-OSV-OSV/4. Viz Příloha I.

hodnotu jednotlivých položek. Primárně se vychází z ceny, kterou společně potvrdí oba manželé, neshodnou-li se, prokazuje se cena vyhotovením znaleckého posudku. Takto oceněné společné jmění manželů musí být soudem následně vypořádáno, a to podle pravidel, jež stanoví zákon.¹⁷⁴ Primárním východiskem je předpoklad, že podíly obou manželů na vypořádaném jmění mají být stejné, přičemž následně se soud z konkrétních důvodů od tohoto základního předpokladu více či méně odklání, a to například s přihlédnutím k potřebám nezaopatřeného dítěte nebo z jiného důvodu. O konečné podobě budoucího uspořádání poměrů rozhodne soud rozsudkem.

Mediace ve věci vypořádání společného jmění manželů probíhá obdobně jako ve věci svěřením dítěte do péče (viz kapitola 4.1.4). Po zahájení mediace formou uzavření smlouvy o provedení mediace přistupují manželé k popisu konfliktní situace svými očima. Společné jmění manželů zaniká typicky rozvodem manželství, proto průběh mediace bude mít často nejasné hranice problému, jenž se řeší, a ne vždy bude obsahem jednání pouze vypořádání společného jmění manželů. Manželé po přednesení svého vnímání situace a vyslechnutí pohledu druhého hledají společné řešení. Primárním rozdílem oproti soudnímu řízení v téže věci je způsob řešení daného konfliktu. Předmětem mediace nebude rozsáhlé dokazování jednotlivých položek společného jmění manželů, jelikož neexistuje nikdo třetí, kdo by dokazování prováděl a následně posuzoval. Manželé nemají prosazovat svoje představy o budoucím vypořádání na úkor druhého z manželů, jelikož to nevede k cíli, jenž má být v mediaci naplněn. Manželé namísto dokazování své pravdy mají hledat společné řešení, které bude odpovídat potřebám obou stran. V případě, že takové řešení najdou, dojde k uzavření mediační dohody, v případě, že toho nebudou schopni, skončí mediace bezvýsledně.

4.2.5. Průměrná délka řízení

V řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů neexistuje žádná lhůta, která by soudům ukládala, v jakém čase musí být o věci rozhodnuto, jako tomu je ve věci svěřením dítěte

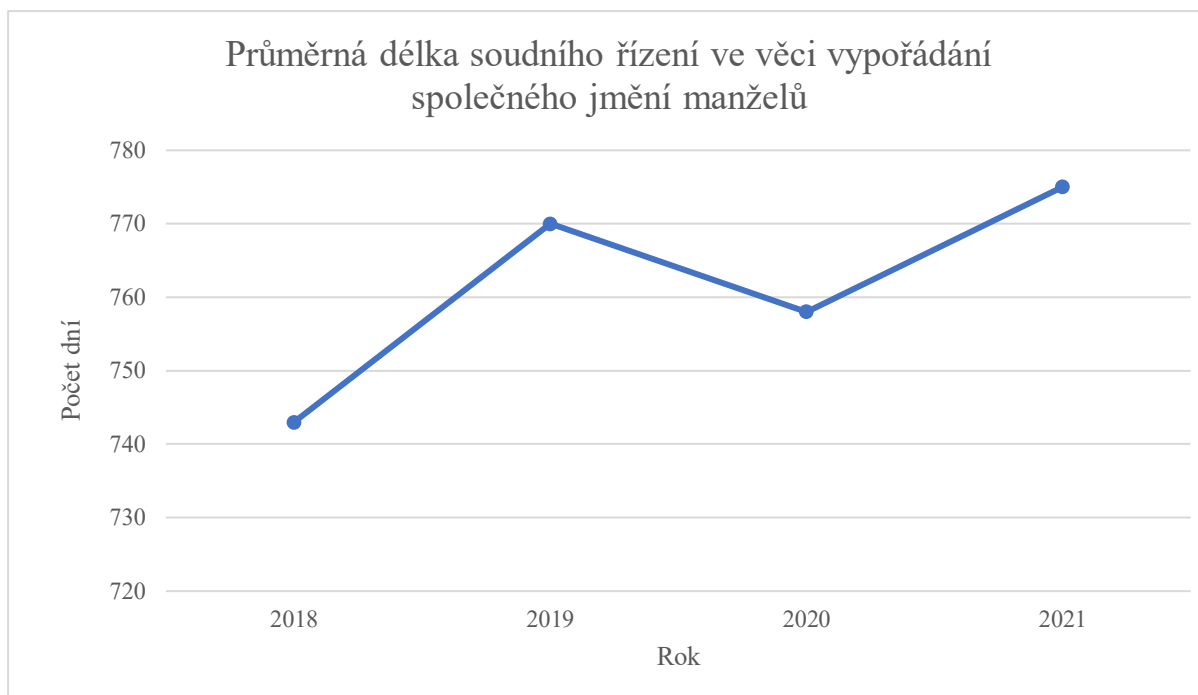
¹⁷⁴ § 742 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

do péče (viz kapitola 4.1.5). Na toto řízení se vztahuje pouze obecný požadavek vyřízení věci bez zbytečných průtahů.¹⁷⁵

Průměrnou délku soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů za roky 2018–2021 znázorňuje níže Graf 2.¹⁷⁶ V roce 2018, v němž bylo evidováno 1 591 soudních řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů, byla průměrná délka tohoto soudního řízení 743 dní, v roce 2019 proběhlo 1 545 soudních řízení v této věci a jejich průměrná délka činila 770 dní, v roce 2020 byl celkový počet soudních řízení 1 326, jejichž průměrná délka byla 758 dní, a v roce 2021 bylo 1 329 soudních řízení a jejich průměrná délka činila 775 dní. V průměru tedy délka soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů za tyto roky činí (zaokrouhleno na celé dny) 761 dní, tj. 25 měsíců. I s touto délkou řízení, kterou zcela určitě nelze označit jako krátkou, se toto řízení stále řadí spíše k těm kratším, jelikož existuje velké množství těch, jejichž průměrná délka činí 3 a více let.

¹⁷⁵ Čl. 38 odst. 2 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobody.

¹⁷⁶ Data jsou shromážděna ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti. S-SL-C – Statistický list pro civilní agendu – Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci podle druhu sporů ve dnech pro roky 2018–2021 a Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů – počet věcí pro roky 2018–2021 dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Graf 2 - Průměrná délka soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů

Mediace ve věci vypořádání společného jmění manželů patří do oblasti mediace rodinné, jež obecně potřebuje více mediačních setkání pro sjednání mediační dohody (viz kapitola 4.1.5), a to především z důvodu rozmanitosti předmětů řešení v rámci mediace. Typicky tedy nebude v rámci mediace řešeno pouze vypořádání společného jmění manželů, ale soubor otázek, který je potřeba vyřešit při rozvodu manželství. Takto komplexní záležitosti potřebují, jak už bylo řečeno výše, tři až pět mediačních setkání. Existují však samozřejmě i případy, v nichž je opravdu řešena pouze tato jedna otázka, ty pak budou vyžadovat setkání méně. Protože oficiální statistická data k délce mediace v České republice neexistují, lze se držet pouze obecných dat popisovaných odbornou literaturou, jež uvádějí průměrnou délku mediace šest hodin.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Vypočteno z uvedených délek mediačních řízení jednotlivými mediátory v publikaci HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 185.

I v případě, že by průměrná délka mediace přesáhla uvedených šest hodin o jednotky hodin, lze přesto jednoznačně shrnout, že délka mediace ve věci vypořádání společného jmění manželů bude výrazně kratší než délka soudního řízení v téže věci.

4.2.6. Finanční náročnost řízení

Náklady soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů se řídí ustanoveními zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Jak už bylo řečeno výše, mezi náklady soudního řízení patří *„hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.“*

O hotových výdajích účastníků a jejich zástupců již bylo pojednáno v kapitole Finanční náročnost řízení 4.1.6, na niž lze zcela odkázat i v této věci. Další položkou nákladů řízení je soudní poplatek, jenž je ve věci vypořádání společného jmění stanoven pevnou částkou 2 000 Kč¹⁷⁸, jež se zvyšuje o 5 000 Kč za každou nemovitou věc a o 15 000 Kč za každý obchodní závod nebo jeho organizační složku, která je předmětem vypořádání, celková cena se tedy může vyšplhat na desetitisícové částky.

Nákladnou položkou dále může být i dokazování, jež v tomto řízení hraje zcela klíčovou roli. Jelikož předmětem tohoto soudního řízení je zjištění obsahu společného jmění, ocenění jednotlivých položek a jeho následné vypořádání, musí dojít k zjištění ceny každé jednotlivé položky, čehož je v případě, že se manželé na hodnotě sami nedohodnou, dosahováno nejčastěji znaleckým posudkem. Jeho cena je podrobněji rozebírána v kapitole 4.1.6. Dle časové náročnosti se jedná o tisícové částky, snadno převyšující částku 10 000 Kč a v případě, že jich je v řízení potřeba více nebo pouze jeden, jenž se však týká více položek společného jmění, může se stát zcela zásadní položkou nákladů řízení.

¹⁷⁸ Položka 6 sazebníku zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

Vysoký výdaj představuje i odměna za zastupování, která bývá typicky stanovena smlouvou uzavřenou mezi advokátem a jeho klientem. Pro účely této práce budu vycházet z odměny mimosmluvní, jež je stanovena zákonem pro účely výpočtu nákladů řízení, a to z toho důvodu, že smluvní odměnu stanovit nelze, jelikož je individuální u každého advokáta. Mimosmluvní odměna ve věci vypořádání společného jmění manželů se odvíjí od finanční hodnoty předmětu řízení, tedy od hodnoty věcí, jež mají být vypořádány, a to tak, že sazba pro jednotlivé úkony učiněné advokátem se určí dle poloviny hodnoty předmětu řízení. V závislosti na částce, jež činí polovinu hodnoty předmětu řízení, je pak sazba stanovena dle Tabulky 1.¹⁷⁹

Do 500 Kč	300 Kč
Přes 500 Kč do 1000 Kč	500 Kč
Přes 1 000 Kč do 5 000 Kč	1 000 Kč
Přes 5 000 Kč do 10 000 Kč	1 500 Kč
Přes 10 000 Kč do 200 000 Kč	1 500 Kč a 40 Kč za každých započatých 1 000 Kč, o které hodnota převyšuje 10 000 Kč
Přes 200 000 Kč do 10 000 000 Kč	9 100 Kč a 40 Kč za každých započatých 10 000 Kč, o které hodnota převyšuje 200 000 Kč
Přes 10 000 000 Kč	48 300 Kč a 40 Kč za každých započatých 100 000 Kč, o které hodnota převyšuje 10 000 000 Kč

Tabulka 1 - Sazba mimosmluvní odměny

Úkony, jež advokát ve věci vypořádání společného jmění manželů vykoná, a tudíž musí být odměněny příslušnou sazbou, jsou přinejmenším: převzetí a příprava zastoupení, další porada s klientem přesahující jednu hodinu, písemné podání nebo návrh ve věci samé, účast na

¹⁷⁹ § 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

jednání před soudem, a to každé započaté dvě hodiny, případně jednání s protistranou, a to každé dvě započaté hodiny a opravný prostředek.¹⁸⁰ Velmi pravděpodobně též budou některé úkony činěny opakovaně. Za každý z těchto úkonů náleží advokátovi odměna ve výši sazby dle Tabulky 1. Z výše uvedeného plyne, že v případě, že předmětem soudního řízení jsou nemovitosti, může odměna advokáta přesáhnout hranici sta tisíc korun. Vedle odměny má advokát nárok ještě na náhradu hotových výdajů a na náhradu za daň z přidané hodnoty ve výši 21 % ze stanovené mimosmluvní odměny.

Cena soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů je, jak je patrné z výše uvedeného, velmi vysoká. Do loňského roku zároveň byla při rozhodování o nákladech řízení uplatňována zásada úspěchu ve věci, tudíž jeden z účastníků řízení byl povinen nahradit náklady druhému účastníku, jenž měl ve věci úspěch.¹⁸¹ Ty obvykle činily desetitisícové i státisícové částky, výjimečně i částky přesahující milion korun.¹⁸² V loňském roce však vydal Ústavní soud nález¹⁸³, dle něhož má být v řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů pravidlem nepřiznání náhrady nákladů řízení. Tímto nově nehrozí účastníkům řízení riziko povinnosti nahrazovat vysoké náklady řízení, avšak i tak náklady, které nese každý z účastníků, zůstávají velmi vysoké.

Náklady mediace ve věci vypořádání společného jmění manželů se skládají z odměny mediátora, odměny advokáta, je-li účasten mediace, a z hotových výdajů účastníků mediace. Výši odměny mediátora si ujednají účastníci mediace společně s mediátorem ve smlouvě o provedení mediace, typicky formou jeho hodinové sazby. Výše celkové odměny se tedy bude odvíjet od počtu mediačních setkání. Jak již bylo řečeno v kapitole 4.2.5, průměrný počet mediačních setkání ve věci vypořádání společného jmění manželů nelze jednoznačně stanovit,

¹⁸⁰ § 11 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

¹⁸¹ § 142 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁸² HÁJKOVÁ, Šárka. Vypořádání společného jmění manželů „po novu“ II. Právní prostor 2020. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/nazory/postrehy-sarky-hajkove/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-po-novu-ii>.

¹⁸³ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 404/22 ze dne 5. 4. 2022. Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2022/IV._US_404_22_an.pdf.

jelikož neexistují potřebná statistická data, vycházíme proto z obecných dat, které uvádějí průměrnou délku mediace šest hodin. Průměrná výše hodinové sazby mediátora, jež činí 1 500 Kč, byla uvedena v kapitole 4.1.6 a zůstává stejná i v tomto řízení. Náklady mediátora dle výše uvedeného činí 9 000 Kč, přičemž každý z účastníků hradí jednu polovinu, tedy 4 500 Kč. Odměna advokáta, při jeho případné účasti na mediaci, je závislá na smluvené hodinové sazbě, ta však zpravidla nebude tak vysoká, jako při soudním řízení, kde je závislá na hodnotě předmětu společného jmění manželů, jež má být vypořádáno. Z dotazníkového šetření, jež bylo uváděno v předchozích kapitolách,¹⁸⁴ vyplývá, že hodinová sazba za účast advokáta při mediaci činí průměrně taktéž 1 500 Kč, každý z účastníků by tak byl při předpokládané šestihodinové mediaci povinen zaplatit za advokátní služby částku 9 000 Kč.

Z výše uvedeného srovnání vyplývá, že soudní řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů je velmi nákladné. Již samotný soudní poplatek může v případě existence nemovitostí či rodinného závodu jako součásti vypořádávaného společného jmění překročit výši odměny mediátora. Pokud se nejedná o případy, v nichž má obsah společného jmění manželů velmi nízkou hodnotu, bude cena mediace nižší i v případě účasti advokáta při mediaci, jehož odměna je pak součástí nákladů mediace.

4.2.7. Výkon rozhodnutí

Rozsudek, jenž nabyl právní moci a vykonatelnosti, může být na návrh účastníka předchozího soudního řízení ve věci vypořádání společného jmění manželů vykonán za pomoci prostředků státní moci vůči tomu, jenž neplnil dobrovolně, co mu rozsudek ve věci stanovil. Účastníci řízení tak mají jistotu, že v případě neplnění jednou stranou existují možnosti, jimiž lze plnění vynutit. Tento institut zároveň vede k dobrovolnému naplňování soudních rozhodnutí, jelikož náklady případného vykonávacího řízení nese ten, jenž dobrovolně neplnil.

¹⁸⁴ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 115.

Výkon mediační dohody ve věci vypořádání společného jmění manželů není sám o sobě možný. Vykonatelná se dohoda stává, pouze pokud je vyhotovena formou notářského zápisu nebo je-li schválena soudem. V případě, že jeden z účastníků neplní mediační dohodu, která není vykonatelná, nezbývá než se obrátit žalobou na soud.

4.2.8. Dílčí závěr

Má-li dojít k vypořádání společného jmění manželů, je zákonem preferováno, aby tak bylo učiněno dohodou, a pouze nedohodnou-li se manželé, může ve věci rozhodnout soud.¹⁸⁵ Již zákonná dikce tedy navádí k uzavření dohody ve věci. Ideálním případem samozřejmě je, když se manželé dokáží dohodnout sami bez asistence jakékoliv třetí strany, není-li tomu však tak, je mediace dalším logickým krokem k naplnění požadavků zákona. Zároveň z výše uvedených kapitol vyplývá, že mediace je v tomto případě zcela určitě proces výrazně kratší než soudní řízení a zároveň i výrazně levnější. Naopak největším úskalím mediace je nepředvídatelnost výsledku. Nedokáží-li se účastníci mediace dohodnout, musí přes všechny čas, energii a finanční prostředky, jež do řešení sporu do té doby vložili, pokračovat dále k soudnímu řízení, do nějž opět musí investovat svůj čas a finance, popřípadě nechat celou záležitost být a vyčkat na domněnku vypořádání společného jmění manželů. Právě jistota určitého výsledku, kterou soudní řízení nabízí, je jeho největší výhodou. Další výhodou je také relativně snadná cesta vynutitelnosti plnění rozhodnutí v případě, že jeden z účastníků neplní dobrovolně.

4.3. Výživné na nezletilé a zletilé dítě

4.3.1. Institut výživného na nezletilé a zletilé dítě

Vyživovací povinnost rodičů vůči dětem je jednou ze tří kategorií povinností a práv rodičů vůči dětem (viz kapitola 4.1.1). Vzniká vždy ze zákona, matce narozením dítěte, otcí uplatněním jedné z domněnek otcovství¹⁸⁶ a trvá do té doby, dokud se dítě není schopno samo

¹⁸⁵ § 740 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁶ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975).

živit¹⁸⁷. Vyživovací povinnosti rodičů odpovídá právo dítěte na výživné, které má dítěti zabezpečit shodnou životní úroveň s rodiči¹⁸⁸ a uspokojit veškeré jeho životní potřeby, jež jsou důležité pro jeho všestranný rozvoj po stránce fyzické, psychické a duševní¹⁸⁹, a to s ohledem na schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů. K plnění této povinnosti rodiči by mělo docházet dobrovolně a automaticky, avšak není-li tomu tak, rozhodne o povinnosti hradit dítěti výživné v konkrétní výši soud. Preferovaným způsobem řešení je dohoda a až v případě, že se rodiče na plnění vyživovací povinnosti nedohodnou, má o ni rozhodnout soud¹⁹⁰, jehož úkolem má rovněž být usilování o smírné řešení,¹⁹¹ čímž je ponechán prostor pro případnou mediaci.

4.3.2. Právní rámec institutu výživného na nezletilé a zletilé dítě

Hmotněprávní úprava vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem se nachází v hlavě II Příbuzenství a švagrovství druhé části zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně § 910 an. Procesní úprava je odlišná v závislosti na tom, zda dítě dosáhlo zletilosti či nikoliv. V případě, že se jedná o soudní řízení, v němž má být rozhodováno o výživném na nezletilé dítě, postupuje soud dle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, konkrétně dle § 466 an., řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Jedná-li se o zletilé dítě, postupuje se dle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. Pro případnou mediaci se použije zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.

4.3.3. Zahájení řízení

Zahájení řízení ve věci určení výživného se odvíjí od toho, zda se jedná o určení výživného na nezletilé dítě, které dosud nenabylo svéprávnosti, nebo na zletilé dítě. V případě nezletilého dítěte se jedná o zvláštní řízení soudní, jež může být zahájeno jak na návrh jednoho

Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 991–1013.

¹⁸⁷ § 911 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁸ § 915 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁸⁹ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 991–1013.

¹⁹⁰ § 919 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹¹ <https://vyzivne.justice.cz/prubeh-rizeni/>.

z účastníků, tak bez návrhu z moci úřední.¹⁹² Návrh na zahájení řízení podává rodič, a to buď společně s návrhem na svěřeni dítěte do péče, chtějí-li se rodiče rozvést, nebo samostatně, snaží-li se domoci plnění vyživovací povinnosti, která není druhým rodičem plněna dobrovolně.¹⁹³ Návrh se podává k obecnému soudu nezletilého, tedy k okresnímu soudu, v jehož obvodu má nezletilý své bydliště.¹⁹⁴ Nepodají-li rodiče návrh na zahájení řízení, může jej soud zahájit z úřední povinnosti. Typicky v případě, je-li podán návrh na rozvod manželství, avšak současně nebyl podán návrh na svěřeni dítěte do péče a návrh na určení výživného, jenž má dle zákona rozvodovému řízení předcházet.¹⁹⁵ V případě dítěte zletilého, podává návrh na zahájení řízení samo dítě, a to k obecnému soudu účastníka, proti kterému návrh směřuje, tedy k okresnímu soudu, v jehož obvodu má bydliště rodič, jenž neplní vyživovací povinnost.¹⁹⁶

Mediace ve věci určení výživného na dítě je zahájena uzavřením smlouvy o provedení mediace s vybraným mediátorem. Účastníky sporu jsou buď rodiče nezletilého dítěte nebo jeden, popřípadě oba rodiče a zletilé dítě, které se domáhá plnění povinnosti placení výživného. Způsoby, jimiž je možné nalézt vhodného mediátora, který mediaci provede, jsou blíže popsány v kapitole 4.1.3 a zůstávají stejné i pro tento případ. Druhou možností zahájení mediace je skrze institut prvního setkání s mediátorem. Ve věci výživného nezletilého dítěte bylo první setkání s mediátorem nařízeno v roce 2018 v 92 případech, v roce 2019 ve 116 případech, v roce 2020 v 86 případech, v roce 2021 ve 120 případech a v roce 2022 ve 102 případech. Mediační dohoda byla uzavřena ve čtyřech případech v roce 2018, ve čtyřech případech v roce 2019, ve třech případech v roce 2020, ve dvou případech v roce 2021 a ve třech případech v roce 2022.¹⁹⁷ Ve věci výživného na zletilé dítě bylo první setkání s mediátorem nařízeno v roce 2018 v 19 případech, v roce 2019 ve 28 případech, v roce 2020

¹⁹² § 13 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁹³ § 919 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

¹⁹⁴ § 4 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹⁹⁵ Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 426–433.

¹⁹⁶ § 84 a 85 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹⁹⁷ Informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č. j. MSP-292/2023-OSV-OSV/4. Viz Příloha I.

ve 23 případech, v roce 2021 ve 25 případech a v roce 2022 dokonce v 32 případech. K uzavření mediační dohody došlo pouze ve dvou případech v roce 2019.¹⁹⁸

4.3.4. Průběh řízení

K projednání věci samé je soudem nařízeno soudní jednání. Nezletilému dítěti jmenuje soud opatrovníka, jenž dítě v řízení zastupuje, nejčastěji jím bude orgán sociálně-právní ochrany dětí.¹⁹⁹ Soudní jednání ve věci výživného na nezletilé dítě je nesporným soudním řízením, které je ovládáno zásadou vyšetřovací, soud v tomto případě nese odpovědnost za zjištění skutkového stavu, a je proto jeho povinností vyhledávat a provádět důkazy nad rámec důkazů tvrzených stranami. Na základě provedených důkazů soud vynese rozsudek ve věci samé²⁰⁰. Soud při soudním jednání i vynesení rozsudku dbá přítomnosti nezletilého, jenž musí dostat veškeré potřebné informace tak, aby byl schopen pochopit situaci a důsledky z ní plynoucí.²⁰¹ Soudní řízení ve věci výživného na zletilé dítě je sporným řízením, jež je ovládáno zásadou projednací, účastníci řízení jsou tedy povinni dokazovat skutečnosti, které tvrdí, a nést odpovědnost za výsledek soudního řízení. V nařízeném soudním jednání soud provede důkazy, jež účastníci předložili, a na jejich základě vynese rozsudek ve věci samé. Existence vyživovacího vztahu je v obou případech posuzována jako předběžná otázka.²⁰² Proti rozhodnutí soudu I. stupně je možné podat odvolání, dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu však ve věcech vyživovací povinnosti není přípustné.²⁰³

Mediace ve věci výživného probíhá formou jednání mezi účastníky mediace a mediátorem, jenž zprostředkovává dialog. V případě výživy zletilého dítěte je toto dítě automaticky účastníkem jednání, během něhož se snaží se svým rodičem nalézt nejlepší řešení

¹⁹⁸ Informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č. j. MSP-292/2023-OSV-OSV/4. Viz Příloha II.

¹⁹⁹ <https://vyzivne.justice.cz/prubeh-rizeni/>.

²⁰⁰ § 471 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²⁰¹ <https://vyzivne.justice.cz/prubeh-rizeni/>.

²⁰² ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. Výživné. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-196-0, s. 38.

²⁰³ <https://vyzivne.justice.cz/odvolani/>.

otázky výživného. V případě výživy nezletilého dítěte jsou účastníky mediace rodiče, kteří opět hledají nejlepší řešení, zde však vždy s přihlédnutím k nejlepším zájmům dítěte, jež typicky není přítomno. Účast nezletilého dítěte na mediaci je možná, avšak mělo by k ní být přistoupeno pouze v případě, že je to pro nalezení vhodného řešení a především pro dítě dobré a potřebné. Otázka potřebnosti může být v těchto případech sporná, jelikož nezletilé dítě má určitě více co říci k otázce svěřením do péče než k otázce financí potřebných pro uspokojení svých potřeb. Mediaci končí buď úspěchem, tedy uzavřením mediační dohody, jež může být konečným řešením nebo podkladem pro soudní řízení, nebo bezúspěšně, jestliže mediaci k dohodě nedospěla.

4.3.5. Průměrná délka řízení

Délka soudního řízení ve věci výživného na dítě se opět odvíjí od faktu, zda se jedná o dítě zletilé či nezletilé. Soudní řízení ve věcech péče soudu o nezletilé jsou vázána zákonným požadavkem rozhodovat s největším urychlením, v šestiměsíční lhůtě, nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné.²⁰⁴ V případě výživného na zletilé dítě obdobná zákonná lhůta stanovena není, přesto je však nutno věc projednat bez zbytečných průtahů.²⁰⁵

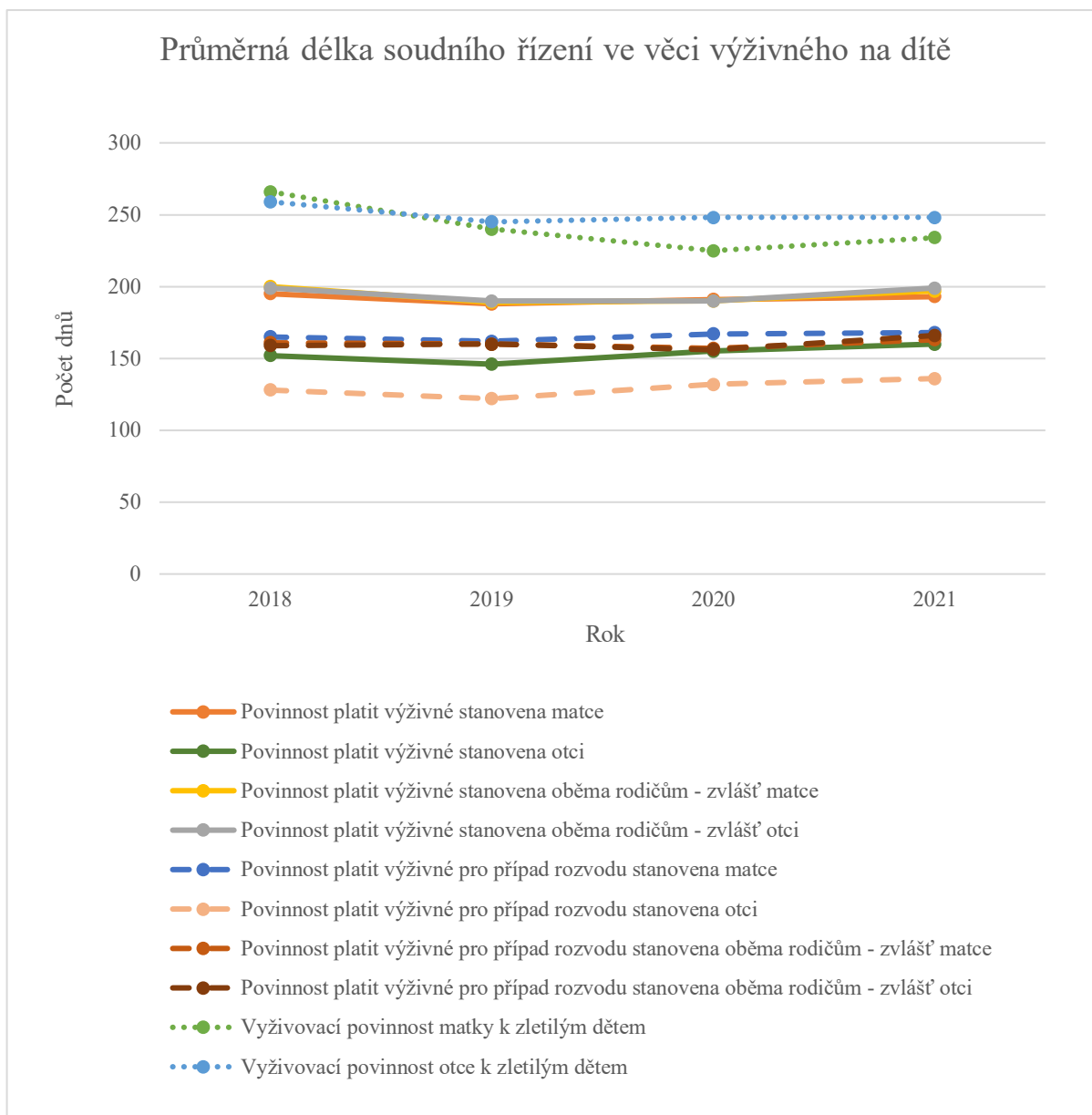
Průměrnou délku soudního řízení ve věci výživného na dítě zobrazuje níže Graf 3. Data v něm jsou rozčleněna dle řazení Ministerstva spravedlnosti ve statistických listech, tedy kategorie stanovení výživného nezletilému dítěti, přičemž zvlášť v případě povinnosti stanovené matce, otci, oběma rodičům – zvlášť matce a oběma rodičům – zvlášť otci, druhá kategorie, jež je obdobná, avšak pro případ rozvodu, a třetí kategorie stanovení výživného zletilému dítěti, povinnost zvlášť stanovena matce a zvlášť otci. Z Grafu 3 je patrné, že soudy opravdu rozhodují ve věcech péče soudu o nezletilé rychleji než v případě zletilých dětí. Konkrétně průměrná délka soudního řízení v letech 2018–2021 byla v případě stanovení povinnosti platit výživné matce 192 dní, v případě stanovení povinnosti platit výživné otci 153 dní, v případě stanovení povinnosti oběma rodičům – zvlášť matce byla 194 dní a zvlášť otci

²⁰⁴ § 471 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²⁰⁵ Čl. 38 odst. 2 ústavního zákona č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

195 dní (v Grafu 3 označeno plnou čarou). Pro případ rozvodu byla průměrná délka soudního řízení za roky 2018–2021 v případě stanovení povinnosti matce 165 dní, otci 129 dní, tedy zcela nejkratší, v případě stanovení povinnosti oběma rodičům – zvlášť matce 160 dní, zvlášť otci rovněž 160 dní (v Grafu 3 označeno čárkovaně). V případě soudních řízení ve věci zletilého dítěte byla průměrná délka soudního řízení za roky 2018–2021 pro případ stanovení vyživovací povinnosti matce 243 dní a pro případ stanovení vyživovací povinnosti otci 250 dní, jedná se tedy o řízení v průměru nejdelší (v Grafu 3 označeno tečkovaně).²⁰⁶ Z uvedených dat lze dopočítat, že průměrná délka soudního řízení ve věci výživného na nezletilé dítě v letech 2018–2021 činila 153 dní, tedy 5 měsíců, a ve věci výživného na zletilého dítě 249 dní, tedy 8 měsíců, celková průměrná délka soudního řízení ve věci výživného na dítě je 157 dní.

²⁰⁶ Data jsou shromážděna ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti. S-SL-O – Statistický list O - Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci ve dnech podle předmětu a výsledku pro roky 2018–2021 a Přehled o délce soudního řízení ode dne nápadu do dne právní moci podle předmětu a výsledku – počet věcí pro roky 2018–2021 a Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech - počet věcí pro roky 2018 – 2021 a S-SL-C – Statistický list pro civilní agendu – Přehled o průměrných délkách řízení ode dne nápadu do dne právní moci podle druhu sporů ve dnech pro roky 2018–2021 a Přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v občanskoprávních věcech podle druhů sporů – počet věcí pro roky 2018–2021 dostupné z <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

Graf 3 - Průměrná délka soudního řízení ve věci výživného na dítě

Délka mediace závisí na předpokladu, zda je otázka výživného řešena v rámci širšího okruhu otázek, typicky v případě rozvodu manželství, nebo zda je otázka výživného jediným předmětem mediace. V prvním případě je možné z důvodu komplexnosti předpokládat delší dobu trvání mediace, srovnatelnou s otázkou svěřením dítěte do péče (viz kapitola 4.1.5), jež bývají řešeny dohromady, tedy devět až patnáct hodin. V případě, že výživné bude jediným

předmětem mediace, musíme se z důvodu nedostatku konkrétních dat odkázat na průměrnou délku mediace uváděnou v odborné literatuře, jež je šest hodin.²⁰⁷

Mediaci lze dle výše uvedeného označit za jednoznačně kratší proces.

4.3.6. Finanční náročnost řízení

Náklady soudního řízení, a to jak v případě zletilého, tak nezletilého dítěte, jsou zejména „*hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle § 100 odst. 2.*“²⁰⁸

O hotových výdajích účastníků bylo pojednáno již v kapitole 4.1.6, na níž lze odkázat. Součástí hotových výdajů je i soudní poplatek, od něhož je toto soudní řízení osvobozeno, a to jak v případě sporného řízení ve věci výživného na zletilé dítě²⁰⁹, tak i v případě nesporného řízení ve věci výživného na nezletilé dítě²¹⁰.

Náklady důkazů budou v každém případě individuální. Dokazování v rámci řízení bývá rozsáhlé, je třeba provést důkazy, jež dokládají existenci vyživovacího vztahu, a následně důkazy, jež prokáží majetkové poměry rodičů a potřeby dítěte. Takovými důkazy jsou typicky „*výpisy z účtů, účetnictví, informace o příjmu od zaměstnavatele, daňová přiznání, rozhodnutí o přijetí ke studiu, hodnocení ze školy, potvrzení o účasti dítěte v kroužku, účty za léky a lékařskou péči*“²¹¹, jejichž nákladnost však není vysoká, velký výdaj představuje především případný znalecký posudek, o jehož nákladnosti bylo pojednáno v kapitole 4.1.6.

²⁰⁷ Vypočteno z uvedených délek mediačních řízení jednotlivými mediátory v publikaci HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 185.

²⁰⁸ § 137 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

²⁰⁹ § 11 odst. 1 písm. c) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

²¹⁰ § 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

²¹¹ <https://vyzivne.justice.cz/prubeh-rizeni/>.

Nejnákladnější položkou bývá odměna za zastupování, která je účastníkem řízení hrazena typicky ve smluvně sjednané výši, pro účely této diplomové práce budeme však vycházet z odměny mimosmluvní stanovené na základě zákona, která se stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden každý úkon právní služby. Sazba mimosmluvní odměny v řízení ve věci výživy nezletilého dítěte činí částku 1 000 Kč.²¹² Sazba mimosmluvní odměny v řízení ve věci výživy zletilého se určí jako součet všech plnění, jež bude povinný povinen platit oprávněnému, nepřesáhne-li doba plnění pět let. Přesáhne-li doba plnění pět let, stanoví se sazba jako pětinasobek hodnoty ročního plnění.²¹³ Výše výživného stanovena soudem je určována individuálně v každém případě, proto i sazba mimosmluvní odměny bude rozdílná. Z dat poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti vyplývá, že průměrná výše výživného na zletilé dítě stanovena soudem činila v roce 2018 částku 3 947 Kč, v roce 2019 částku 4 164 Kč, v roce 2020 částku 4 496 Kč, v roce 2021 částku 4 573 Kč a v roce 2022 částku 4 749 Kč.²¹⁴ Za roky 2018–2022 byla tedy průměrná výše výživného na zletilé dítě (zaokrouhloeno na celé koruny) 4 386 Kč. Činí-li průměrná výše výživného částku 4 386 Kč, bude sazba mimosmluvní odměny, předpokládáme-li, že je výživné placeno alespoň pět let, vypočtena z částky 263 160 Kč, jež dle výše uvedené Tabulky 1 představuje sazbu mimosmluvní odměny ve výši 9 380 Kč. Předpokládáme-li, že advokát ve věci učinil alespoň úkon převzetí a přípravu zastoupení na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb, další poradu s klientem přesahující jednu hodinu, písemné podání nebo návrh ve věci samé a účast na jednání před soudem, činí jeho odměna v případě řízení ve věci výživného na nezletilé dítě částku 4 000 Kč a v případě výživného na zletilé dítě částku 37 520 Kč. Vedle této odměny má advokát nárok na náhradu za daň z přidané hodnoty ve výši 21 % z této částky, tedy 840 Kč, resp. 7 879 Kč (zaokrouhloeno na celé koruny).

²¹² § 9 odst. 2 ve spojení s § 7 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

²¹³ § 8 odst. 2 vyhlášky č. 177/1996 Sb., advokátní tarif. Dle nález Ústavního soudu sp. zn. III.ÚS 385/22 ze dne 13. 9. 2022 má použití tohoto ustanovení přednost před § 9 odst. 1 téže vyhlášky. Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2022/IV._US_2108_21_an.pdf.

²¹⁴ Informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č. j. MSP-292/2023-OSV-OSV/4. Viz Příloha II.

Z výše uvedeného vyplývá, že každý z účastníků řízení, budou-li zastoupeni advokátem, bude mít náklady řízení v případě řízení ve věci výživy nezletilého okolo 5 000 Kč a v případě výživy zletilého okolo 50 000 Kč v závislosti na výši nákladů důkazů a hotových výdajích. Bude-li se jednat o soudní řízení ve věci výživného na zletilé dítě, budou zároveň účastníci řízení v případě neúspěchu ve věci ohrožení povinností nahrazení nákladů druhému z účastníků²¹⁵, čímž se jednomu z účastníků výdaje zdvojnásobí. V případě řízení ve věci výživného na nezletilé dítě se toto neuplatní, každý z účastníků bude povinen hradit své náklady řízení samostatně.²¹⁶

Finanční nákladnost mediace se bude odvíjet od počtu mediačních setkání a sazby mediátora, jež bude typicky uvedena ve smlouvě o provedení mediace. Délka mediace byla výše uvedena v závislosti na tom, zda je výživné jediným předmětem mediace či nikoliv. Je-li jediným předmětem, lze vycházet z průměrné délky mediace, tedy šest hodin. Hodinová sazba je opět samozřejmě vždy individuální, lze ale vycházet z průměrné stanovené hodinové sazby 1 500 Kč (viz kapitola 4.1.6). Cena mediace by v takovém případě vycházela na částku 9 000 Kč, z níž každá strana zpravidla hradí polovinu, tedy částku 4 500 Kč. Další možný výdaj je odměna advokáta, je-li na mediaci přítomen. Je-li tomu tak, je jeho odměna stanovena smluvně dle hodinové sazby. Hodinová sazba za účast na mediaci, jež dle dotazníkového šetření²¹⁷ činí průměrně rovněž částku 1 500 Kč, by v případě předpokládaných šesti hodin mediace představovala výdaj ve výši 9 000 Kč pro každého z účastníků. Dohromady by se tedy jednalo o částku 13 500 Kč pro každého z účastníků.

Z informací zde uvedených je patrné, že ve věcech péče soudu o nezletilé budou soudní náklady srovnatelné, budou-li účastníci v řízení zastoupeni advokátem a v mediaci nikoliv. Jestliže by však účastníci soudního řízení zastoupeni nebyli, bude soudní řízení levnější variantou oproti mediaci. V případě sporného řízení ve věci výživného na zletilé dítě bude

²¹⁵ § 142 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

²¹⁶ § 23 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

²¹⁷ HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. Mediace v praxi optikou empirického výzkumu. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8, s. 115.

naopak mediace jednoznačně výrazně levnější variantou, nechají-li se účastníci v soudním řízení zastupovat. V tomto případě je zároveň účastník soudního řízení vystaven hrozbě nahrazení nákladů, nebude-li v soudním řízení úspěšný. V mediaci nic podobného nehrozí, zpravidla bývá hrazena každým z účastníků z jedné poloviny.

4.3.7. Výkon rozhodnutí

Neplní-li povinný dobrovolně svou vyživovací povinnost v rozsahu stanoveném mu rozhodnutím soudu, je možné plnění vynutit i proti jeho vůli prostředky státní moci. Specifikem rozhodnutí ve věcech výživného je jejich předčasná vykonatelnost²¹⁸, jež umožňuje přistoupit k výkonu rozhodnutí ještě před nabytím právní moci.²¹⁹ V případě, že následně dojde ke zrušení rozsudku, na jehož základě bylo předčasně vynucováno plnění, je zletilé dítě povinno uhrazené plnění vrátit, nezletilé dítě však takovou povinnost nemá, bylo-li již uhrazené výživné spotřebováno.²²⁰ Výživné stanovené soudním rozhodnutím je možné vymáhat prostřednictvím soudního výkonu rozhodnutí nebo prostřednictvím exekučního řízení.

Mediační dohoda, kterou účastníci mediace uzavřou, není sama o sobě vykonatelná, nemůže tedy dojít k vynucení obsahu jejího plnění proti vůli jedné ze stran. Její obsah je však závazný, proto neplní-li jeden z účastníků mediace, je druhý oprávněn obrátit se na soud, jenž rozhodne o povinnosti plnit, a pokud i přesto plněno není, je možné přistoupit k výkonu rozhodnutí. Druhou možností je schválení mediační dohody soudem ihned po jejím uzavření nebo její vyhotovení formou notářského zápisu, což umožní v případě neplnění přistoupit ihned k výkonu rozhodnutí.

Neplnění výživného může mít pro dítě velmi negativní důsledky, jimž se snaží zákonodárce předejít zavedením institutu předběžné vykonatelnosti rozhodnutí ve věci

²¹⁸ § 473 písm. a) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a § 162 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

²¹⁹ HLADÍKOVÁ, Martina. Výživné a předběžná vykonatelnost. Právní prostor 2021. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/vyzivne-predbezna-vykonatelnost>.

²²⁰ § 923 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

výživného. Z tohoto hlediska je soudní řízení oproti mediaci jednoznačně výhodnější. Mediace bez dalšího nemá vykonatelný, natož předběžně vykonatelný titul.

4.3.8. Dílčí závěr

Plnění vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem by mělo být dobrovolné, a to již ze samotné existence rodinného pouta mezi rodiči a dětmi. Není-li tomu tak a jeden z rodičů svou vyživovací povinnost neplní, měli by se rodiče navzájem, případně rodiče a zletilé dítě, pokusit najít cestu smírného řešení a dohodnout se na výši a způsobu jejího plnění. Až v případě, že nalezení dohody není možné, má být přistoupeno k určení výživného soudní cestou.²²¹ Již z výše uvedeného je patrné, že mediace je oproti soudnímu řízení preferována jakožto smírná cesta. Z provedené komparace je zároveň patrné, že je to pro účastníky sporu cesta výrazně kratší a v případě výživného na zletilé dítě i výrazně méně finančně náročná. V případě výživného na nezletilé dítě již není menší finanční náročnost tak samozřejmá, náklady obou řízení se pohybují v podobných částkách. Zásadní nevýhodou mediace je nemožnost vykonání mediační dohody bez jejího schválení soudem. Ačkoliv je předpokládáno, že pokud se účastníci mediace dohodnou na společném řešení, bude následná dohoda plněna dobrovolně, nemusí tomu tak nutně vždy být. V takovém případě je doba, po kterou bude konáno soudní řízení ve věci neplnění mediační dohody, příliš dlouhá a pro dítě může být tak dlouhý časový úsek bez finančních prostředků velice náročný.

4.4. Výsledek komparace rodinné mediace a soudních sporů z rodinného práva

V předchozích kapitolách byla provedena komparace soudního řízení a mediace v rodinněprávních sporech. Z provedené komparace je patrné, že na výše uvedené dílčí závěry ohledně výhod a nevýhod má kromě druhu řízení silný vliv skutečnost, zda se jedná o řízení, jehož účastníkem, ať už přímým nebo nepřímým, je nezletilé dítě či nikoliv.

Přistoupíme-li k výsledkům komparace v jednotlivých kategoriích, je nutné začít už samotným zahájením řízení. Zahájení soudního řízení podléhá vždy formálnímu úkonu, jímž

²²¹ § 919 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

je zaslání či předání návrhu, kterým alespoň jeden z budoucích účastníků soudního řízení oznamuje příslušnému soudu svou vůli zahájit řízení ve věci. Výjimkou je soudní řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, tedy ve věci svěřeni dítěte do péče a stanovení výživného na nezletilé dítě, jež může být zahájeno i bez takového návrhu. Návrh na zahájení řízení musí splňovat zákonem stanovené požadavky, jejichž nenaplnění může vést až ke skončení daného řízení. Návrh na zahájení řízení může sepsovat sám účastník nebo advokát, je-li účastník zastoupen, jako jeden z úkonů, jež během řízení učiní. Mediaci je zahájena uzavřením smlouvy o provedení mediace mezi účastníky sporu a mediátorem, jehož si strany vybraly a oslovily. Zahájení je tedy obdobně jako v soudním řízení spjato s dokumentem, jenž samotné řízení zahajuje, rozdíl je však v tom, že smlouvu o provedení mediace nemusí sepsovat jeden z účastníků mediace, na rozdíl od návrhu na zahájení řízení, její sepsování je společným procesem obou účastníků a mediátora a dohoda na ní se dá považovat za první nalezený kompromis mezi stranami. Účastníci mediace však na druhou stranu musí sami nalézt vhodného mediátora, což může být proces náročnější než dohledání příslušného soudu v konkrétní věci. Druhou možností zahájení mediace je skrze institut nařízení prvního setkání s mediátorem, ten je však se soudním řízením tak silně propojen, že nemá smysl zde provádět jeho bližší komparaci se soudním řízením.

Průběh soudního řízení je upraven zákonnými normami, které mají zachovat jednotný rámec všem soudním řízením a zajistit tak objektivitu a nestrannost. Přináší to s sebou však silnou formálnost a odcizení účastníků od samotného průběhu řízení. Mediaci je oproti soudnímu řízení neformálnější a odvíjí se od potřeb účastníků sporu, jejich schopnosti vzájemné komunikace a mediačního stylu mediátora. Průběh je kvůli tomu však nepředvídatelnější a může se u stejných sporů různit. Neformálnost a otevřená komunikace účastníků mediace nahrává případně větší vhodnosti k účasti dítěte, než je tomu ve formálním soudním řízení. Výsledkem soudního řízení je rozhodnutí ve věci samé, jež je pro účastníky soudního sporu závazné, a v případě, že nebude plněno, může dojít k jeho vykonání i proti vůli jednoho z účastníků. Výsledek soudního řízení je tedy pro účastníky jistotou, že jejich spor bude závazně vyřešen. Mediaci takovou jistotu nabídnout nedokáže. Mediaci je založena na principu dobrovolnosti, kdy se strany, jež mají mezi sebou spor, snaží společně nalézt jeho řešení. V případě, že strany takové společné řešení nalézt nedokážou, mediaci se stává bezvýslednou. Z principu dobrovolnosti vyplývá, že nemůže dojít k autoritativnímu rozhodnutí, ať už mediátorem nebo jednou ze stran vůči druhé.

Kategorie komparace délky soudního řízení a mediace přináší nejjednoznačnější výsledek, jenž hovoří ve prospěch mediace. Mediace trvá v průměru 6 hodin, v případě komplexnějších rodinně právních sporů je čas delší, typicky však ne více než 15 hodin rozložených v čase, v průměru ne více než do 60 dnů. Oproti tomu soudní řízení trvá výrazně déle. Zákon stanoví soudům povinnost rozhodovat ve věcech péče soudu o nezletilé ve lhůtě do šesti měsíců, nejsou-li dány důvody hodné zvláštního zřetele. Průměrné délky soudních řízení ve věcech péče soudu o nezletilé, v našem případě ve věci svěřením dítěte do péče a stanovením výživného na nezletilé dítě, ukazují, že soudy v průměru tyto lhůty dodržují, jelikož průměrná délka soudního řízení v obou případech je kolem pěti měsíců, tedy delší než průměrná délka mediace. Avšak i přesto bývá každoročně velký počet případů, které tuto lhůtu nedodrží. Ve věcech, jež se netýkají nezletilých, je průměrná délka soudního řízení ještě výrazně delší, tudíž rozdíl oproti mediaci ještě narůstá.

Výsledek komparace finančních nákladů hovoří jednoznačně ve prospěch mediace v případech sporného řízení, kdy již pouze výše soudního poplatku společně s odměnou za zastupování značně přesahují náklady mediace. Nemluvě o tom, že celkové náklady tvoří ještě náklady dokazování a hotové výdaje účastníků, které jsou však kategorií proměnnou, nelze proto říci, o jakou přesnou částku náklady soudního řízení tímto narostou. Situace je odlišná ve věcech péče soudu o nezletilé, které bývají osvobozeny od soudního poplatku a sazba mimosmluvní odměny advokáta bývá velmi nízká. Zde nelze jednoznačně určit, zda bude nákladnější řízení soudní či mediace, záleží vždy na konkrétním případě.

Případný výkon rozhodnutí je zcela jistě snazší v případě soudního řízení, v němž je vydáno rozhodnutí ve věci samé, jež nabývá právní moci a vykonatelnosti, a v případě jeho neplnění lze přistoupit k vynucení plnění proti vůli povinného. Mediační dohoda, jež je výsledkem mediace, bez dalšího tuto vlastnost vykonatelnosti nemá a pro její získání musí účastníci přikročit k dalšímu kroku, jenž u soudního řízení není nezbytný, kterým je její schválení v soudním řízení nebo její vyhotovení formou notářského zápisu. Učinit mediační dohodu vykonatelným titulem v soudním smířčím řízení však není nějak složitým a nákladným

procesem, soudní poplatek za toto řízení činí 500 Kč²²². Tento fakt by proto pro potenciální účastníky mediace nemusel být nutně zásadně v neprospěch mediace.

²²² Bod 2 položky 9 sazebníku soudních poplatků k zákonu č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

5. Závěr

Tato diplomová práce přináší čtenáři obecný vhled do institutu mediace, jakožto alternativní metody řešení sporů, se zaměřením na oblast mediace rodinné. Cílem diplomové práce bylo v první řadě přiblížení rodinné mediace, jakožto i mediace obecně, jež je v českém právním řádu poměrně novým institutem, o jehož existenci nepanuje mezi širokou veřejností velké povědomí.

V rámci úvodní části diplomové práce byly mimo jiné nastíněny výhody, které dle odborné literatury mediace oproti soudnímu řízení přináší. Patří mezi ně především rychlost mediace, nižší nákladnost a neformálnost mediačního procesu. V rámci své diplomové práce jsem tato tvrzení podrobila analýze, a to formou komparativní studie soudního řízení a mediace v oblasti rodinného práva, konkrétně ve věci svěřeni dítěte do péče, vypořádání společného jmění manželů a stanovení výživného na nezletilé a zletilé dítě.

Přistoupila jsem ke komparaci zahájení obou řízení, jejich průběhu, délce jednotlivých řízení, jejich finanční náročnosti a výkonu konečného řešení ve věci. Z provedené komparace vyplývá, že výhody a nevýhody obnáší obě formy řešení sporů, tedy jak soudní řízení, tak mediace. Nespornou a zřejmě největší výhodou mediace je její rychlost ve srovnání s délkou soudního řízení. Ve všech případech, jež byly podrobeny zkoumání, se ukázalo, že délka soudního řízení výrazně překračuje délku mediace. Porovnání finanční náročnosti soudního řízení a mediace již tak jednoznačný výsledek nepřináší. Zde lze uvést, že tvrzení, které ohledně nižší nákladnosti mediace uvádí odborná literatura, se vztahuje na oblast sporů, jejichž účastníky nejsou nezletilé děti, v nichž je nákladnost mediace výrazně nižší než v případě soudního řízení. Naopak soudní řízení ve věcech péče soudu o nezletilé požívá mnohá privilegia, jež činí jeho nákladnost srovnatelnou, v určitých případech i nižší než nákladnost mediace. Další výhodou mediace, kterou výzkum ukázal, je její komplexnost. V rámci jedné mediace může dojít k řešení více sporných otázek, jež rodinný problém zpravidla provázejí. Je tak možno pojmout rodinnou krizi ve své celistvosti, což soudní řízení nabídnout nikdy nedokáže. Rodinnou krizi zároveň řeší samotní členové rodiny, kteří se tak snaží zachovat vzájemné vztahy i do budoucna. Soudní řízení naopak přináší jistotu, kterou mediace nezaručí. Autoritativní rozhodnutí ve věci je konečným řešením, nedochází tak k bezvýsledným situacím, jak tomu může být u rodinné mediace. Rozhodnutí je zároveň vykonatelné prostředky

státní moci, čímž je účastníkům soudního řízení zaručeno, že dojde k naplnění rozhodnutí i v případě, že by některý z účastníků dobrovolné plnění odmítl.

Výše uvedené lze shrnout tak, že rodinná mediace přináší oproti soudnímu řízení nesporné výhody, které ji mohou činit efektivnější a atraktivnější variantou řešení rodinněprávních sporů. Aby tomu tak ale opravdu bylo, je zapotřebí, aby účastníci sporu, kteří chtějí využít mediace, vstupovali do mediace zcela dobrovolně, tedy bez nátlaku druhého z účastníků, a s opravdovou vůlí vyřešit svůj spor smírnou cestou. Není-li tomu tak, je vyšší pravděpodobnost, že jednání k mediační dohodě nedospěje nebo výsledná dohoda nebude plněna, čímž namísto výhod mediace převáží její nevýhody.

Závěrem je ještě nutné dodat, že při provádění komparativní studie jsem se potýkala s nedostatkem veřejně přístupných dat v oblasti mediace v České republice, což považuji za zásadní problém. Má-li být mediace institutem hojně využívaným, je třeba, aby vešla do obecného povědomí a aby v ní lidé získali důvěru. Toho však není možné dosáhnout, neexistují-li snadno přístupná data, z nichž by lidé mohli načerpat informace, a tudíž i důvěru v tento institut. Zde vidím prostor pro možné zlepšení do budoucna.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

Doležalová, M., Hájková, Š., Potočková, D., Štandera, J.: *Zákon o mediaci. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

BRZOBOHATÝ, R.; CIRBUSOVÁ, M. *Participace dítěte v mediaci pohledem dětí, rodičů a profesionálů*. In ŠVEHLÁKOVÁ, B. (Ed). *Mediátor ako súčasť interdisciplinárnej spolupráce pri riešení rodinných sporov II*. 1. Vyd. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, 2020. ISBN: 978-80-972982-2-7

BRZOBOHATÝ, Robin, Lenka POLÁKOVÁ, Tomáš HORÁČEK, Veronika VRÁBEL PORTEŠ a Tereza HANAJOVÁ. *Rukověť mediátora, aneb, Co je dobré vědět nejen ke zkouškám mediátora*. 2., rozšířené a podstatně doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. Právo prakticky. ISBN 978-80-7676-037-0.

Drápal, L., Bureš, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HOLÁ, Lenka a Martina URBANOVÁ. *Mediace v praxi optikou empirického výzkumu*. Praha: Wolters Kluwer, 2020. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-933-8.

HOLÁ, Lenka a Miluše HRNČIŘÍKOVÁ. *Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-246-2.

HOLÁ, Lenka. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3134-6.

HOLÁ, Lenka. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-015-4.

HORÁČEK, Tomáš. *Zákon o mediaci: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-698-3.

- JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0.
- Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020.
- Lavický, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Konflikty mezi lidmi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-642-X.
- POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 2013. ISBN 978-80-87785-00-3.
- ROGALEWICZOVÁ, Romana. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1.
- ŠIŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0.
- ŠMÍD, Ondřej a Radka VACOVÁ. *Výživné*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-196-0.
- SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPENĚ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
- Svoboda, K., Tlášková, Š., Vláčil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020.
- TRÉLAÜN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál, 2005. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-935-6.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.
- WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1.

Seznam odborných článků

HÁJKOVÁ, Šárka. Mediace v kontextu občanského soudního řízení. Bulletin advokacie 2013, č. 6., s. 24–26. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/mediace-v-kontextu-obcanskeho-soudniho-rizeni>

POTOČKOVÁ, Dana. Advokáti ve světě mediace. Bulletin advokacie 2013, č. 6, s. 35–37. Dostupné z <http://www.bulletin-advokacie.cz/advokati-ve-svete-mediace?browser=mobi>.

VRABCOVÁ, Dana. Konflikty rodinné mediace pod vlivem proměn společnosti. Sociální práce 2019, č. 3. Dostupné z <https://socialniprace.cz/online-clanky/konflikty-rodinne-mediace-pod-vlivem-promen-spolecnosti/>.

SVATOŠ, Martin. Evropské aspekty mediace a dalších ADR. epravo.cz 2013. Dostupné z <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html>.

HLADÍKOVÁ, Martina. Výživné a předběžná vykonatelnost. Právní prostor 2021. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/vyzivne-predbezna-vykonatelnost>.

LANGER PIKALOVÁ, Iva. Specifika rodinných mediací. Právní prostor 2022. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/specifika-rodinnych-mediaci>.

PIKALOVÁ, Iva. Závaznost a vymahatelnost mediačních dohod. Právní prostor 2023. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/zavaznost-vymahatelnost-mediacni-dohody>.

HÁJKOVÁ, Šárka. Vypořádání společného jmění manželů „po novu“ II. Právní prostor 2020. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/nazory/postrehy-sarky-hajkove/vyporadani-spolecneho-jmeni-manzelu-po-novu-ii>.

KOPALOVÁ, Michaela, SOUKUPOVÁ Soňa. Mediace očima zapsané mediátorky a soudkyně. Sdc. – Soudce [online]. Wolters Kluwer, 2022, číslo 4, s. 13, LIT306214CZ. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/306214/1/2#>.

SIGMUNDOVÁ, Michaela. Pohovory soudu s nezletilými dětmi. Rodinné listy [online]. Wolters Kluwer, 2022, číslo 2, s. 6, LIT304757CZ. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/304757/1/2>.

URBANOVÁ, M., HOLÁ, L., LAKOMÝ, M. Mediation in the Context of Law Acquaintance. DANUBE: Law, Economics and Social Issues Review, 2020, vol. 11, no. 1, s. 8-15. Dostupné na <https://sciendo.com/de/article/10.2478/danb-2020-0001>.

Seznam použitých internetových zdrojů

Statistické listy Ministerstva spravedlnosti. S-SL-C – Statistický list pro civilní agendu a S-SL-O – Statistický list O <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>.

<https://www.amcr.cz/mediatori/>.

<https://www.amcr.cz/chci-se-dozvedet-o-mediaci/>

<https://www.amcr.cz/sluzby-mediace/>.

<https://www.amcr.cz/vyhody-mediace-typy-sporu/>

<https://www.mediace-cr.cz/mediace/cena-mediace/>

<https://rodinnamediace.cz/rodinna-mediace-humpolec/ceny-rodinna-mediace/>

<https://resenidohodou.cz/cenik/>

<https://eshop.aperio.cz/rodinna-mediace/>.

<https://justice.cz/chci-se-rozvest>

<https://justice.cz/web/msp/zkousky-mediatora-a-zapis-do-seznamu-mediatoru1?clanek=informace-pro-uchazece-o-vykonani-zkousky-mediatora-a-zkousky-z-rodinne-media-1>.

https://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx.

<https://portal.gov.cz/rozcestniky/spolecne-jmeni-manzelu-RZC-10>.

<https://vyzivne.justice.cz/odvolani/>.

Seznam použitých právních předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii.

Zákon č. 445/1991 Sb., o živnostenském podnikání.

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

Vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif.

Vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech.

European code of conduct for mediators.

United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation.

Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí.

Haagská úmluva o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů.

Doporučení č. r (98) 1 o rodinné mediaci.

Seznam použité judikatury

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 363/03 ze dne 20. 1. 2005. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-363-03>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2643/13-2 ze dne 12. 9. 2014. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=85475&pos=1&cnt=2&typ=result>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 568/2006 ze dne 27. 4. 2006. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-568-06>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 404/22 ze dne 5. 4. 2022. Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2022/IV._US_404_22_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1921/17 ze dne 21.11.2017 Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2017/IV._US_1921_17_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2482-13>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1002/19 ze dne 9. 10. 2019. Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2019/IV._US_1002_19_an.pdf.

Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014. Dostupné z <https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=1-2482-13>.

Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 385/22 ze dne 13. 9. 2022 Dostupné z https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezy/2022/IV._US_2108_21_an.pdf.

Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb., o mediaci.

Informace poskytnuté Ministerstvem spravedlnosti ČR na základě žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, č. j. MSP-292/2023-OSV-OSV/4.

Green paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law ze dne 19. 4. 2002. Dostupné z <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/61c3379d-bc12-431fa051-d82fefc20a04>.

Pokyny pro správnou praxi na základě Haagské úmluvy ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí. Dostupné z <https://e-justice.europa.eu/fileDownload.do?id=5c18dd14-f967-4569-bd1e-6009210da9ab>.

Obecný komentář Výboru OSN pro práva dítěte.

Příloha I

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR

Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2

Oddělení styku s veřejností

VÁŠ DOPIS č. j.:
ZE DNE:
NAŠE č. j.: MSP-292/2023-OSV-OSV/4

VYŘIZUJE: Mgr. Helena Havlíková
TEL.: +420 221997270
FAX: +420 224 919 927
E-MAIL: info@msp.justice.cz

Vážená paní
Rebeka Fišerová
e-mail:
rebekarozumkova@seznam.cz

Praha 12.04.2023

Počet listů: 1

Přílohy: 0

Žádost o informace

Vážená paní Fišerová,

Ministerstvo spravedlnosti dne 9. 4. 2023 obdrželo Vaši žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, formulovanou následovně:

- „1. V kolika případech bylo nařízeno první setkání s mediátorem ve věci svěřeni dítěte do péče dle § 906 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v letech 2017, 2018, 2019, 2020 a 2021 a v kolika z nich byla uzavřena mediační dohoda.
2. V kolika případech bylo nařízeno první setkání s mediátorem ve věci vypořádání společného jmění manželů dle § 736 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v letech 2017, 2018, 2019, 2020 a 2021 a v kolika z nich byla uzavřena mediační dohoda.
3. V kolika případech bylo nařízeno první setkání s mediátorem ve věci vyživného pro nezletilé dítě dle § 910 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v letech 2017, 2018, 2019, 2020 a 2021 a v kolika z nich byla uzavřena mediační dohoda.“

K Vaší žádosti Vám v tabulkách níže zasíláme požadované informace:

Data - pravomocně skončené věci

1.Svěření dítěte do péče

Rok	Naríženo 1.setkání s mediátorem	Uzavřena mediační dohoda
2017	39	8
2018	42	0
2019	64	0
2020	50	3
2021	68	0
2022	54	1

2. Společné jmění manželů

Rok	Naríženo 1.setkání s mediátorem	Uzavřena mediační dohoda
2017	123	2
2018	166	3
2019	165	4
2020	150	1
2021	162	0
2022	184	0

3. Výživné

Rok	Naríženo 1.setkání s mediátorem	Uzavřena mediační dohoda
2017	75	18
2018	92	4
2019	116	4
2020	86	3
2021	120	2
2022	102	3

S pozdravem

Mgr. et Mgr. Jacek Morávek
vedoucí oddělení styku s veřejností
Ministerstva spravedlnosti ČR
v z. Mgr. Bc. Helena Havlíková

Mgr. Bc. Helena Havlíková
Ministerstvo spravedlnosti ČR
Elektronicky podepsáno: 12.04.2023 11:09:26
T=Odborný referent, SERIALNUMBER=P870863, G=Helena,
SN=Havlíková, CN=Mgr. Bc. Helena Havlíková, OU=02549,
OU=Oddělení styku s veřejností, O=Česká republika - Ministerstvo
spravedlnosti, OID.2.5.4.97=NTRCZ-00025429, C=CZ

Příloha II

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR

Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2

Oddělení styku s veřejností

VÁŠ DOPIS č. j.:
ZE DNE:
NAŠE č. j.: MSP-375/2023-OSV-OSV/4

VYŘIZUJE: Mgr. Helena Havlíková
TEL.: +420 221997270
FAX: +420 224 919 927
E-MAIL: info@msp.justice.cz

Vážená paní
Rebeka Fišerová
e-mail:
rebekarozumkova@seznam.cz

Praha 29.05.2023

Počet listů: 1

Přílohy: 0

Žádost o informace

Vážená paní Fišerová,

Ministerstvo spravedlnosti dne 24. 5. 2023 obdrželo Vaši žádost o poskytnutí informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, formulovanou následovně:

- „1. V kolika případech bylo nařízeno první setkání s mediátorem ve věci výživného pro zletilé dítě dle § 910 an. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v letech 2017, 2018, 2019, 2020 a 2021 a v kolika z nich byla uzavřena mediační dohoda.
2. Jaká byla průměrná výše soudem určeného výživného na zletilé dítě v letech 2017, 2018, 2019, 2020 a 2021.“

K Vaší žádosti Vám v tabulkách níže zasíláme požadované informace:

Data - výživné na zletilé dítě

Nařízeno 1. setkání s mediátorem

Rok	Nařízeno 1. setkání s mediátorem	Uzavřena mediační dohoda
2017	13	1
2018	19	0
2019	28	2
2020	23	0
2021	25	0
2022	32	0

Data - výživné na zletilé dítě

Rok	Výše výživného v Kč
2017	3778
2018	3947
2019	4164
2020	4496
2021	4573
2022	4749

S pozdravem

Mgr. et Mgr. Jacek Morávek
vedoucí oddělení styku s veřejností
Ministerstva spravedlnosti ČR

Mgr. Jacek Morávek
Ministerstvo spravedlnosti ČR
Elektronicky podepsáno: 29.05.2023 11:55:33
T=Vedoucí oddělení, SERIALNUMBER=P872299, G=Jacek,
SN=Morávek, CN=Mgr. Jacek Morávek, OU=02559, OU=Oddělení
styku s veřejností, O=Česká republika - Ministerstvo spravedlnosti,
OID.2.5.4.97=NTRCZ-00025429, C=CZ

Název práce

Rodinná mediace v České republice

Abstrakt

Tato diplomová práce má čtenáři přiblížit institut mediace, jakožto jedné z alternativních metod řešení sporů, a konkrétně pak její specializovanou oblast mediace rodinné. K tomu je přistoupeno v první části diplomové práce, kde je obecně popsána mediace, její předmět a průběh a její právní úprava jak v České republice, tak na úrovni Evropské unie a na úrovni mezinárodní. Následně je přistoupeno k představení rodinné mediace, jejího předmětu a základních cílů, jejích účastníků a obecně k vymezení jejich specifik.

V další části diplomové práce je provedena komparativní studie rodinné mediace a soudních sporů z rodinného práva, jež si bere za cíl porovnat oba způsoby řešení sporů a zjistit, zda může být mediace efektivnějším řešením rodinněprávních sporů. Ke komparaci byl vybrán institut svěřeni dítěte do péče, institut vypořádání společného jmění manželů a institut stanovení výživného na nezletilé a zletilé dítě. V každé této věci je přistoupeno ke komparaci zahájení řízení, jejich průběhu, délky řízení, finanční náročnosti řízení a vykonatelnosti výsledného řešení.

Výsledky komparativní studie potvrdily tezi, že mediace může být efektivnějším způsobem řešení rodinněprávních sporů, neboť obecně nabízí rychlejší řešení, jež je v případě sporů, jejichž účastníky nejsou nezletilé děti, výrazně levnější než soudní řízení, a zároveň dokáže lépe postihnout komplexnost rodinněprávních vztahů. Tyto výhody však mediace ztrácí, nejsou-li strany schopny uzavřít mediační dohodu, nebo v případě, že taková dohoda následně není dodržována.

Klíčová slova

rodinná mediace, občanské soudní řízení, rodinné právo, ADR

Title

Family mediation in the Czech Republic

Abstract

This thesis aims to introduce mediation as one of the alternative dispute resolution methods, specifically focusing on its application in the field of family mediation. In the initial part of the thesis, mediation is described, involving its scope, process, and legal regulations in the Czech Republic, in the European Union, and internationally. Following this, family mediation, its objectives, and specific aspects are introduced.

The subsequent section conducts a comparative study between family mediation and court proceedings in family law disputes. The study seeks to compare both methods of dispute resolution and to determine whether mediation can be a more effective solution for family law disputes. The areas chosen for comparison are the entrusting the child to the care of another person, the settlement of community property, and the determination of child support. In each of these cases, a comparison is made regarding the initiation of proceedings, their course, duration, the financial difficulty, and the enforceability of the resulting solution.

The findings of the comparative study support the hypothesis that mediation can be a more effective approach to resolving family law disputes. Mediation generally offers a faster and more cost-effective solution compared to court proceedings, especially in cases not involving minors, and it can also better address the complexity of family law relationships. However, these advantages are lost if the parties are unable to reach a mediation agreement or if such an agreement is subsequently not adhered to.

Keywords

family mediation, civil court proceedings, family law, ADR